

“Nimic și nimeni nu este perfect. Acest lucru este adevărat și pentru media din sud-estul Europei. SEEMO a exprimat numeroase plângeri legate de modul în care jurnaliștii și media sunt tratați în public, în sfera politică, dar și legate de securitatea jurnaliștilor. În Europa este o responsabilitate comună de a garanta libertatea de exprimare”.

Erhard Busek, președintele Institutului pentru Regiunea Dunăre și Europa Centrală, Viena, Austria și coordonator al Southeast European Cooperative Initiative (SECI).

“Cu această ocazie doresc să salut activitatea organizației internaționale neguvernamentale SEEMO, care reunește de ceva ani editori, redactor-șefi și jurnaliști de marcă din Sudul și Estul Europei. Din moment ce una dintre prioritățile mandatului meu prezidențial a fost reconcilierea țărilor din regiune, crearea unei cooperări pe diferite paliere și dezvoltarea unei relații armonioase între națiuni, am aspirat la aceleași idealuri”.

Ivo Josipović, fost președinte al Croației, Zagreb, Croația

“Rolul principal al SEEMO a fost întotdeauna lupta pentru libertatea presei și împotriva corupției, precum și crearea unei rețele de reprezentanți media din regiune și organizații de nivel internațional. SEEMO este astăzi respectată de trusturile media și patronii lor, de jurnaliști, dar și de cei mai importanți jucători din societate, incluzând reprezentanți politici de marcă și organizații internaționale”.

Dr. Michael Spindelegger, fost vicecancelar și ministru de Externe al Republicii Austria, Viena, Austria

“Rolul SEEMO este esențial în protejarea, sprijinirea și ghidarea jurnaliștilor din Sudul, Estul și Centrul Europei”.

Marina Constantinoiu, redactor-șef, *Jurnalul Național*, București, România

“Sprijinul și reacțiile SEEMO au fost foarte importante pentru mine, nu doar în sens moral, ci au contribuit la o reacție mai rapidă din partea instituțiilor statului. Acest tip de presiune din partea organizațiilor internaționale față de autoritățile croate este foarte important, fiindcă arată că aceste cazuri sunt urmărite și din afara Croației”.

Drago Hedl, reporter, *Jutarnji list*, Zagreb - Osijek și autor, Croația

“Am avut sprijinul SEEMO încă de la început, când ați adresat scrisori deschise pentru Vojislav Koštunica și Dragan Jočić, premierul și ministrul de Interne al Serbiei de la acea vreme. SEEMO este o uriașă sursă de sprijin, ajutor și consolare de care am avut nevoie în perioada în care eram atacat. Multe mulțumiri SEEMO, tuturor colegilor care sunt membri ai acestei organizații”.

Vladimir Mitrić, corespondent, *Večernje novosti*, Loznica, Serbia

“Nu pot supraevalua importanța unui astfel de sprijin (SEEMO). Vizibilitatea națională și internațională a unui caz ca al meu este cu adevărat importantă”.

Anuška Delić, jurnalist de investigație la *Delo*, Ljubljana, Slovenia

“Pentru mine, SEEMO a fost o organizație foarte importantă care a permis dezvoltarea mea profesională pe numeroase paliere, o platformă care a pus în legătură colegii din toată regiunea și a permis să împărțim experiențe și cunoștințe între noi, un ajutor de care aveam nevoie când eram bolnav, dar și o protejare a spațiului de lucru când izolarea și presiunea din jurul meu au fost cele mai intense și periculoase”.

Esad Hećimović, editor, OBN TV, Sarajevo, Bosnia și Herțegovina

SEEMO Manual pentru o rețea sigură Recomandări pentru jurnaliști

SEEMO

Manual pentru o rețea sigură

Recomandări pentru jurnaliști în situații
extraordinare/de urgență

De Saša Leković, Jorgos Papadakis și Slađana Matejević

Editor: Radomir Ličina

S · E · E · M · O

INTERNATIONAL ACADEMY
International Media Center

Osservatorio
balcani e caucaso

SECEPRO
South East and Central Europe PR Organisation

Safety net for European Journalists
A Transnational Support Network
For Media Freedom in Italy and South-east Europe

SEEMO

Manual pentru o rețea sigură

Recomandări pentru jurnaliști în situații extraordinare/de urgență

De Saša Leković, Jorgos Papadakis și Slađana Matejević

Editor: Radomir Ličina

S · E · E · M · O

Manual pentru o rețea sigură - South East Europe Media Organisation, SEEMO-SE-CEMO, SEEMO – IPI, International Academy – International Media Center și South East and Central Europe PR Organisation (SECEPRO)

Viena 2015

S E E M O
Manualul pentru o rețea sigură
Recomandări pentru jurnaliști în situații de urgență
de Saša Leković, Jorgos Papadakis și Slađana Matejević

Editor

South East Europe Media Organisation, SEEMO – IPI, SEEMO-SECEMO, International Academy – International Media Center și South East and Central Europe PR Organisation (SECEPRO), Viena

Reprezentantul Editorului

Oliver Vujovic

Redactor

Radomir Ličina

Corectură/ Traducere / Colaborator în traducere

Bojan Kavčič, Mitja Meršol, Saša Leković, Radomir Ličina, Jorgos Papadakis, Kristina Stevančević, Siobhan Hagan, Marina Constantinou, Lyudmila Handzhiyska, Ida Černe, Slađana Matejević, Anja Antić, Özgün Özcer, Irene Dioli, Dragan Sekulovski, Istvan Deak, Vojislav Stambolija, Željko Bistricki

Pre-press

Rastko Ličina

Număr exemplare

6000 (totalul în toate limbile)

Distribuit de

Digitprime, Belgrad, în cooperare cu Standard 2, Belgrad

Întreg conținutul acestei publicații este protejat de Licența Creative Commons. Pentru a putea republica integral sau parte din această broșură pe site-ul, blogul, contul rețelei sociale sau oriunde altundeva, trebuie să folosiți urmatorul mesaj: “Acest text a fost publicat inițial de South East Europe Media Organisation (SEEMO), în cooperare cu Osservatorio Balcani e Caucaso, International Academy International Media Center și South East and Central Europe PR Organisation (SECEPRO) 2015 / Oliver Vujovic”

Proiectul “O rețea sigură pentru jurnaliștii europeni. O rețea transnațională pentru libertatea presei în Italia și în sud-estul Europei” este finanțat de Uniunea Europeană. Această publicație a fost realizată cu sprijinul Uniunii Europene. Conținutul publicației este în totalitate reponsabilitatea SEEMO și nu poate fi considerat în nici un caz că ar reda punctul de vedere al Uniunii Europene.

Conținut:

Cuvântul Editorului	7
Introducere	9
Partea 1: A relata în situații extraordinare	11
Reguli general aplicabile	11
A. A relata din zone de război	11
- Ce presupune	11
- Cum să relatezi	13
- Exemple/Experiențe anterioare	18
B. A relata din mijlocul unor demonstrații, tensiuni sociale sau alte situații de violență	31
- Ce presupune	31
- Cum să relatezi	32
- Exemple/Experiențe anterioare	33
C. A relata despre dezastre naturale sau de alt tip	35
- Ce presupune	36
- Cum să relatezi	37
- Exemple/Experiențe anterioare	39
Partea a 2-a: A relata sub presiune	41
Reguli general aplicabile	41
A. Presiuni interne (colegi, superiori și angajați):	41
- Ce presupune	41
- Cum să relatezi	42
- Exemple/Experiențe anterioare	42

B. Presiuni externe (politicieni, companii, publicitari):	43
- Ce presupune	43
- Cum să relatezi	44
- Exemple/Experiențe anterioare	44
C. A relata sub amenințare directă sau a unui proces:	45
- Ce presupune	45
- Cum să relatezi	46
- Exemple/Experiențe anterioare	46
Partea a 3-a: Principii esențiale ale jurnalismului etic și obiectiv	55
A. Corupția:	56
- Ce presupune	56
- Cum să relatezi	56
- Exemple/Experiențe anterioare	58
B. Cum să eviți și să corectezi greșelile	58
- Ce presupune	58
- Cum să eviți și să corectezi	59
- Exemple/Experiențe anterioare	59
C. A relata sub influența apartenenței la un grup etnic, lingvistic, politic, sportiv sau cultural:	61
- Ce presupune	61
- Cum să relatezi și ce să eviți	61
- Exemple/Experiențe anterioare	63
Partea a 4-a: Provocările noilor tehnologii	65
Partea a 5-a: Recomandări generale	71
Partea a 6-a: Documente	77
Partea a 7-a: Recomandări pentru țări și date de contact în cazuri de urgență	79
Note despre autori	82

Cuvânt Înainte al Editorului

În ciuda faptului că Europa Centrală și de Sud-Est, regiune acoperită de SEEMO, și Italia - are zece țări membre ale UE și câteva în proces de negociere sau care aspiră să adere la familia europeană, situația presei în zonă este departe de a fi satisfăcătoare, atât la nivel general cât și individual. Trusturile media, precum și jurnaliștii, sunt de prea multe ori ținte ale diferitelor amenințări, presiuni, cenzurii și chiar atacurilor directe ale diferitelor grupuri de interese, interlopi sau entități politice conduse de lideri aleși “democratic”.

Aceasta este realitatea tristă, evidentă practic chiar și în așa-zisele circumstanțe “normale și stabile” ale tuturor societăților din zonă. Realitatea este mult mai sumbră în situații tensionate și de instabilitate, care nu sunt tocmai rare în unele dintre țările din sud-estul Europei. Mult prea mulți oameni din media și jurnaliști au fost sau sunt expuși unui uriaș amalgam de pericole, riscuri și atacuri psihice, politice și financiare. Mult prea mulți colegi încă “trăiesc” și lucrează sub o constantă supraveghere și protecție din partea poliției, prea multe atacuri brutale împotriva ziariștilor sau chiar asasinat rămân nerezolvate sau neanchetate, în timp ce făptașii se bucură de imunitate.

La începuturile sale ca organizație media, în 2000 și câțiva ani mai târziu, SEEMO a fost capabilă să asigure un fel de refugiu pentru colegii din regiune confrunțați cu probleme serioase. Din păcate, aceste zile au apus demult și suntem forțați să ne canalizăm eforturile pentru protejarea jurnaliștilor sub forma unor proteste verbale care sunt trimise țărilor în cauză. Multe dintre aceste solicitări au avut un anumit efect pozitiv, dar de foarte multe ori condițiile generale de lucru ale colegilor noștri în situații specifice și excepționale nu s-au modificat în bine.

SEEMO este foarte activă în sprijinirea jurnaliștilor în cazuri de presiuni și atacuri asupra lor. Obiectivul principal al SEEMO este protejarea libertății presei prin susținerea jurnaliștilor și a trusturilor media din sud-estul Europei. Peste 65% dintre comunicatele de presă și scrisorile de protest ale SEEMO adresate oficialilor guvernamentali sau de alt fel au avut un rezultat pozitiv în trecut. Toate protestele SEEMO sunt distribuite către trusturi media regionale și internaționale de top, dar și către organizații guvernamentale și guvernamentale naționale și internaționale. În plus, SEEMO deține pagini web dedicate în mod special libertății presei. O parte din activitatea de bază a SEEMO legată de libertatea presei sunt misiunile SEEMO pentru libertatea presei, dar și vizitele de monitorizare

SEEMO. În trecut, SEEMO a asigurat ajutor direct pentru jurnaliștii din regiune prin alocarea de echipament tehnic și de asistență de orice tip. De asemenea, SEEMO a asigurat consilierea necesară jurnaliștilor care au primit amenințări cu moartea.

Într-o broșură despre valorile și standardele BBC se notează că, într-o lume perfectă, recomandările editoriale pentru jurnaliști s-ar rezuma la o singură frază: “Folosește-ți propria-ți bună judecată!”. Dar lumea în care trăim este departe de a fi perfectă, în special în sudul și estul Europei.

Din acest motiv, SEEMO a decis să ajute jurnaliștii din regiune prin asigurarea unui manual practic, dacă nu pragmatic, cu cazuri concrete și sfaturi cum să se poarte și să reacționeze în astfel de situații extraordinare, precum și câteva reguli de bază de conduită profesională și imparțială, care sunt esențiale în activitatea lor. Manualul oferă câteva referințe de la colegi care au experimentat o parte dintre aceste amenințări, presiuni sau alte provocări. Ar trebui spus faptul că acest manual a fost publicat în engleză și are ediții naționale în limbile locale din Bulgaria, Croația, Grecia, Italia, Macedonia (FYROM), Muntenegru, Serbia, Slovenia, România și Turcia.

Sperăm că unele dintre aceste recomandări sau linii directoare pot fi de folos dacă cineva dintre voi se confruntă cu o situație similară.

Acest manual este publicat în cadrul proiectului finanțat de Uniunea Europeană “O rețea sigură pentru jurnaliști”, cu ajutorul căruia un parteneriat european transnațional, coordonat de asociația Osservatorio Balcani e Caucaso (OBC) a dedicat anul 2014 pentru studierea situației libertății presei în Italia, sud-estul Europei și în Turcia. Pe parcursul acțiunilor întreprinse, partenerii au schimbat informații în cadrul unei comunități a libertății presei extrem de divizate, au monitorizat, documentat și informat despre încălcările libertății presei în 11 țări europene. Au externalizat și cartografiat online sute de încălcări ale libertății presei peste tot în Europa, oferind un sprijin concret reporterilor și profesioniștilor media amenințați, au sporit conștiința publică pe o problemă care este răspândită de la est la vest.

Radomir Ličina, Editor

Introducere

Aceste recomandări pentru siguranță sunt făcute ca o parte a unei largi inițiative menite să ajute jurnaliștii din regiune să fie mai securizați și protejați în activitatea lor zilnică, rămânând la fel de profesioniști și responsabili în desfășurarea ei. În prea multe cazuri și în prea multe țări, jurnaliștii și media din regiune au fost și sunt atacați și amenințați mai mult sau mai puțin deliberat de cei speriați de opinia publică, fie că este vorba despre politicieni corupți, magnați sălbăticiți de puterea banilor sau cele mai întunecate umbre ale lumii interlope. Mediul politic, economic și de drept devine tot mai ostil față de media chiar și în state membre ale UE.

De aceea, South East Europe Media Organisation (SEEMO) împreună cu SEEMO-SECEMO, International Academy – International Media Center, South East and Central Europe PR Organisation (SECEPRO) din Viena și asociația Osservatorio Balcani e Caucaso (OBC) din Rovereto, Italia (care monitorizează 26 de țări din sud-estul Europei, Turcia și Caucaz, incluzând șase state membre ale UE), au decis împreună să ofere această broșură cu recomandări practice pentru jurnaliști și media care ar putea întâmpina probleme în exercitarea activității de bază.

Acest manual conține definiții, recomandări și exemple practice legate de activitatea obișnuită a unor jurnaliști sau trusturi de presă în situații extraordinare, cum ar fi relatările din zonele de război, demonstrațiile și tensiunile sociale, relatările de la locul dezastrelor naturale sau despre presiunile interne și externe, amenințări și procese, dar și câteva dintre principiile de bază ale eticii jurnalismului, incluzând corupția și noile provocări impuse de noua eră tehnologică. Unele subiecte, cum ar fi corespondențele din zone de război, au primit spații mai largi decât altele, datorită faptului că unul dintre principalii colaboratori la editarea broșurii, Saša Leković, are o experiență impresionantă în domeniu, iar cunoștințele și recomandările sale pot fi implementate și folosite și în alte cazuri similare.

Editorii și autorii cred cu sinceritate că produsul lor, chiar dacă nu este impecabil, va servi bunelor intenții și scopuri, în speranța că va ajuta jurnaliștii să combată mai bine răspunsurile ostile și violente la interferența nedorită în media și să apere libertatea presei și a exprimării ca unul dintre principiile de bază ale libertății.

Partea 1:

A relata într-o situație extraordinară

A. A relata dintr-o zonă de război

A relata dintr-o zonă de război presupune o pregătire detaliată și o înțelegere completă a unor reguli din teren în tentativa de a minimaliza pericolul potențial pentru un reporter. O mare parte a regulilor referitoare la pregătirea și munca de teren pentru reporterii de război este aplicabilă și în alte cazuri excepționale cum ar fi manifestațiile violente, inundațiile, incendiile sau alte situații similare periculoase. Tocmai de asta deschidem această broșură cu partea rezervată relatărilor de război, acesta fiind și motivul pentru care această parte este atât de aprofundată și detaliată.

Această secțiune nu va repeta recomandările de bază pentru relatările de război aplicabile și în alte situații excepționale. În schimb, va trata subiecte specifice pentru fenomene sau evenimente singulare. Mai mult, în măsura în care a fost posibil, autorii au reliefat unele dintre propriile experiențe. În sferile în care nu au avut o experiență relevantă, a fost folosită cea a altor jurnaliști, majoritatea din sud-estul Europei, dar și din alte părți ale lumii. Ar fi de preferat dacă nu ați fi niciodată în situația de a utiliza abilități și expertize indispensabile în relatările din zona de război, dar este bine să vi le însușiți. De multe ori pot fi de folos și în condiții de pace.

Ce presupune

Poate fi vorba despre relatări din prima linie a unui câmp de război dar și dintr-o întregă zonă aflată direct sau indirect în război. A relata dintr-o zonă de război este cea mai periculoasă situație posibilă în care un reporter se poate afla. Codul obișnuit de conduită nu este valabil fiindcă situația se poate schimba rapid, iar reporterul nu poate decide independent cât să stea în zona periculoasă sau când este momentul să se retragă într-un loc sigur. Care sunt principalele provocări?

În timp ce petrece timpul într-o zonă de război, adunând informații, un reporter se confruntă cu pericolul de a fi rănit sau ucis. O rachetă, o mină sau un glonte poate răni un jurnalist în timp ce relatează din prima linie a unui câmp de luptă sau din orice colț al unei zone de război.

Dacă el/ea este în apropierea unor soldați (ceea ce se întâmplă des într-o zonă de război, în special dacă se află în prima linie a câmpului de luptă), reporterul este în pericol de a fi atacat de soldații de partea cealaltă a baricadei. Un reporter nu este înarmat și antrenat pentru luptă. Până la urmă, misiunea jurnalistului/ei în zona de război este de a relata.

Reporterul este în pericol și din perspectiva soldaților în apropierea cărora se află, din cauza situațiilor specifice de grad ridicat de stres (de exemplu, decesul unui soldat coleg). Soldații se pot răzbuna pe reporter, acuzându-l/o că e vinovat/ă de simpla prezență, ca și cum ar fi un corp străin, nu de partea lor, nu un membru al grupului lor.

Problemele pentru siguranța unui reporter aflat într-o zonă de război nu se rezumă doar la nivelul culegerii de informații, ci se extind și la publicarea lor - în special dacă reporterul petrece perioade mai lungi de timp în aceeași zonă sau se reîntoarce repetat în acele locuri. Soldații, la fel ca și localnicii din zonele de război, reacționează emoțional la relatările despre ei și evenimentele din acea zonă. Dacă nu sunt mulțumiți de modul în care s-a relatat (chiar dacă ei personal nu au văzut sau auzit relatări originale, ci au primit informații sau zvonuri de la un terț) de multe ori reacționează violent. Un reporter este limitat în abilitatea de a se reloca în zonă. El/ea poate fi exilat/ă, bătut/ă sau chiar ucis/ă.

Alături de reporterii trimiși în zonele de război de șefii lor sau de jurnaliștii independenții care decid să intre în zona de război pe cont propriu, mai există o categorie de reporteri de război. Ei nu călătoresc într-o zonă de război, ci sunt chiar jurnaliști locali care trăiesc acolo. Ei cunosc mai bine zona în cauză, chiar mai bine decât soldații din zonă. Chiar și așa, nu întotdeauna este în avantajul lor. Spre deosebire de reporterii care vin în zonă de război din alte orașe, țări sau chiar continente, reporterii locali sunt cunoscuți de localnici și chiar și de soldați. În situații de stress, vechile neînțelegeri, conflicte sau prejudecăți din trecutul lor comun s-ar putea reaprinde și chiar escalada la moment dat asupra reporterului în cauză. Reporterii locali sunt sub o și mai mare presiune decât ceilalți dacă articolele lor nu sunt pe placul localnicilor sau al soldaților locali. Pe timp de război, mediul obișnuit al unui reporter se așteaptă de cele mai multe ca el/ea să nu adere la cele mai înalte standarde ale profesiei sale. În schimb, el/ea este confruntat/ă între a alege între partea “noastră” sau a “lor”, între propagandă și o relatare obiectivă. Există un stres suplimentar dacă reporterul local trăiește în zona de război împreună cu familia sa/ei.

Uneori un reporter se află sub presiunea de a coopera cu serviciile secrete, poliție sau armată, mai ales dacă el/ea călătorește într-o zonă neaccesibilă sau insuficient securizată. În același timp există riscul ca informațiile unui reporter să fie uzurpate de un alt reporter, care cooperează cu serviciile secrete sau de altă natură, sau chiar de agenți sub acoperire care pretind a fi jurnaliști. Astfel de cazuri sunt obișnuite în zonele de război.

În final, dar nu mai puțin important, există un risc uriaș, în special în situațiile în care există multe victime în rândul soldaților sau localnicilor, ca reporterul să fie acuzat că ar fi un spion.

Cum să relatezi

A relata dintr-o zonă de război, la fel ca orice altă activitate jurnalistică, necesită o pregătire excepțională. Asta nu include doar stăpânirea metodelor și mijloacelor jurnalistice, dar și cunoștințe istorice și geografice, și alte informații relevante despre zona de unde urmează să relateze. O astfel de pregătire este indispensabilă pentru reporterii locali chiar dacă ei știu mai multe despre acea zonă și locuitorii ei, decât reporterii care vin din altă parte.

Este esențial să știe nu doar cine se luptă cu cine și de ce, dar și situația politică dintr-o zonă de război, cine sunt liderii luptătorilor și cine sunt reprezentanții autorităților locale. Instituțiile publice obișnuite, de obicei, nu sunt funcționale pe timp de război, mai ales în zonele cele mai afectate de conflict. Ele sunt înlocuite de numeroase celule de criză. În acele momente nu putem găsi altă formă de acțiune organizată decât armata și posibil poliția. Uneori este vorba doar de unități paramilitare. Astfel de situații sunt extrem de periculoase pentru reporteri.

Înainte de a pleca într-o zonă de război trebuie adunate informații de la reporterii care au fost deja acolo și contactați reporterii care sunt pe cale să plece în aceeași zonă. Dacă nu îi cunoașteți, încercați să îi căutați în diferite rețele de jurnaliști. De asemenea, înainte de plecare ar trebui să întocmiți o listă cu toate numele și datele de contact ale oficialilor din armată, poliție sau organizații civile (dacă operează într-o zonă de război), inclusiv o listă a persoanelor care trebuie evitate.

Categoric trebuie să încercați să aflați care sunt persoanele în care puteți avea încredere și cărora le puteți cere ajutorul dacă veți avea nevoie. Dacă nu ați fost în acea zonă până atunci, încercați să stabiliți conexiunea și încrederea prin intermediari, cineva care vă cunoaște pe amândoi foarte bine. Evident că este important să cunoașteți intermediarul foarte bine și să aveți încredere deplină în el/ea.

La plecarea spre zona de război din care intenționați să relațați, rețineți că indiferent de planul vostru, nu puteți fi niciodată siguri cât veți sta acolo și în ce condiții de viață și muncă. Trebuie să fiți pregătiți pentru o perioadă semnificativ mai lungă și în condiții de viață și muncă mai proaste decât cele la care vă așteptați. Iată câteva frânturi de recomandări legate de deplasarea și lucrurile de care aveți nevoie, inclusiv lucruri care nu sunt recomandate într-o zonă de război.

Transport cu un vehicul

În general nu este recomandat să vă deplasați într-o zonă de război cu mașina proprie. Nu puteți fi siguri că vă puteți deplasa în zonă printre obstacole, iar acolo und ar putea fi posibil ați deveni mult prea vizibil. Dacă sunteți forțați să plecați cu mașina proprie pentru a relata dintr-un alt loc, există un risc ridicat ca vehiculul să fie furat, avariat sau complet distrus. Este de asemenea posibil să fie confiscată de armată sau poliție pentru a-și satisface propriile nevoi. Chiar dacă nu veți întâlni nici una dintre situațiile posibile menționate, o avarie banală la vehicul vă va obliga în zona de război să vă abandonați vehiculul și să continuați deplasarea.

Acesta este motivul pentru care ar trebui să alegeți transportul public (dacă funcționează și până unde este posibil), iar după aceea să folosiți serviciile oferite de localnici. În timp ce faceți asta trebuie să fiți extrem de precauți și dacă este posibil să vă pregătiți pentru asta în avans. De aceea, în timpul pregătirilor pentru plecare, verificați dacă este posibil să angajați un șofer cu mașina sa. Există posibilitatea să folosiți un șofer și un vehicul de o parte a baricadei, iar altul de partea cealaltă. Trebuie să aveți în vedere și siguranța persoanelor cu care cooperați și cărora le solicitați serviciile, acționând astfel respectați etica profesională și vă este util pentru siguranța proprie.

Bunuri (rucsac, haine, ghete, bani, documente)

Este preferabil să luați cât mai puține bunuri posibil pentru a fi capabili să vă mișcați mai repede și mai ușor, astfel încât să vă faceți treaba fără dificultăți. Unele bunuri pot fi lăsate într-un loc sigur la care voi sau cineva de încredere poate avea acces rapid în cazul în care este nevoie de ceva. Cu cât aveți mai puțin asupra voastră, cu atât mai bine.

Dacă este posibil, purtați tot timpul două rucsacuri impermeabile și rezistente la foc. Puneți unul în spate și unul în față, astfel încât să aveți mâinile libere. Ar fi de preferat dacă ruscacul din spate ar avea forma anatomică a unei perne, iar ambele să aibă cât mai multe buzunare și curele adaptabile. Astfel, deplasarea și transportarea ruscacurilor va fi mai ușoară. Lucrurile de care veți avea nevoie (de exemplu: un telefon, o cameră, o lanternă, unele documente sau un bandaj) pot fi cu ușurință la îndemână fără a vă scoate ruscacul, astfel reduceți posibilitatea de a pierde sau deteriora obiecte din rucsac în cazul în care trebuie să alergați sau să vă adăpostiți. Astfel reduceți și posibilitatea de a fi rănit.

Utilizați o protecție specială (geantă, folii protectoare, etui) pentru bani și documente. Este recomandat să țineți banii și documentele personale într-o geantă protectoare sub haine, mai puțin legitimația de presă. Ea trebuie păstrată într-un loc vizibil dar într-o manieră în care o puteți ascunde ușor când este necesar. Uneori o legitimație de presă vă poate salva viața într-o zonă de război, alteleori ascunderea ei va servi același scop.

Dacă nu dețineți o legitimație internațională de presă (de exemplu, cea eliberată de Asociația Internațională a Jurnaliștilor), ar trebui obligatoriu să obțineți una. Depinzând de situație, uneori este cel mai bine pentru siguranța proprie să aveți legitimația internațională de presă vizibilă și cea a trustului media pentru care lucrați ascunsă, alții e mai bine invers.

Indiferent de anotimp sau vreme, luați încălțăminte solidă, confortabilă și călduroasă. Încălțăminte robustă va fi rezistentă la condițiile de teren și vă va proteja. Evitați încălțăminte nouă, pe care nu ați purtat-o niciodată până atunci. Dacă acestea sunt noi, pot cauza răni care vă vor îngreuna deplasarea și vă vor periclita siguranța.

Purtați mai multe rânduri de haine. Acestea ar trebui să aibă suficiente buzunare și să fie realizate dintr-un material rezistent, ușor de întreținut. În acest fel, o să aveți loc în plus pentru lucrurile pe care le vreți la îndemână. De asemenea, hainele din materiale bine alese vor face spălarea și uscarea lor la ușoară, iar hainele vor rezista mai mult. Astfel nu trebuie să luați multe haine, lucru nu tocmai insignifiant în cazul unei șederi de durată în zona de război. Cărând mai puține lucruri vă facilitează deplasarea și sporește siguranța.

Hrana

Chiar dacă nu puteți lua rezerve de mâncare suficiente pentru întreaga durată a șederii în zona de război, trebuie să ai tot timpul mâncare la îndemână, fiindcă nu știi când și câtă mâncare vei găsi în zonă. Este recomandat să aveți câteva cutii mici de mâncare bine conservate. Astfel puteți să pastrați mâncarea din cutii dacă găsiți alte surse de hrană și veți evita riscul de a risipi hrana prin deschiderea unei cutii pe care nu reușiți să o terminați la o singură masă.

Dacă este posibil, luați vitamine și ceva dulce. Cea mai bună ciocolată este cea recomandată pentru gătit. Pe lângă faptul că este dulce, ea este mai puțin expusă la topire decât ciocolata obișnuită. Luați și un recipient pentru apă. Cea mai bună soluție este un termos. Este mai rezistent, iar capacul poate fi folosit drept ceașcă de ceai, cafea sau alte băuturi.

Pentru a deschide cutiile și a secționa mâncarea pentru voi și persoana pe care o găsiți pe teren luați un briceag Swiss Army. Are și un deschizător de sticle, o lamă de tăiat hârtie și mai multe forfecuțe, care pot fi folosite pentru o varietate de sarcini - de exemplu, pe lângă deschiderea de cutii, puteți să vă întrețineți unghiile. Câteodată nu este posibil să ai grijă de astfel de nevoi banale în alt mod când te afli într-o zonă de război. Briceagul Swiss Army este foarte versatile - poate deschide un lacăt sau poate tăia sfoara. Poate fi folosit nu doar pentru a mânca mai ușor, dar și pentru a spori siguranța proprie. În cazuri extreme poate fi folosit în autoapărare.

Echipment, aparatură electronică de comunicație și protecția comunicațiilor

Situația de astăzi este complet diferită față de cea din deceniile anterioare. Laptopurile, camerele digitale, chiar și camerele mici de mare calitate și smartphone-urile, tehnologia deosebit de sofisticată și internetul wireless facilitează reporterului să trimită în timp real texte, fotografiile și materiale video, practic din prima linie a câmpului de război. Un avantaj imens pentru reporterii de război de astăzi, chiar și în privința relatărilor, în comparație cu cele de acum 20 de ani.

Chiar și așa, orice avantaj tehnologic are și propriile dezavantaje. Este mult mai ușor să monitorizezi activitatea jurnalistului, incluzând-o pe cea a corespondentului de război. Este mai ușor să controlezi unde se află, cu cine comunică și ce fel de informații sunt stocate pe laptopurile și telefoanele lor, fără ca ei să își dea seama. Rezultatul acestei realități este că serviciile de informații și de securitate, dar și toți ceilalți interesați și aflați în posesia aparaturii necesare (care nu este întotdeauna scumpă sau complicată în mână) pot pune în pericol un/o jurnalist/ă sau îl/o pot amenința.

Din acest motiv laptopul sau telefonul pe care îl iei cu tine în zona de război ar trebui să aibă cât mai puține date confidențiale. Astfel de date vă pot pune în pericol, dar și munca voastră și pe alții dacă acest date ajungi la cineva cu intenții malefice. Toate numele, numerele de telefon și informațiile indispensabile pentru munca voastră ar trebui notate pe o bucată de hârtie, dacă nu puteți să le rețineți pe de rost (sau să le codificați), pe care să o ascundeți într-un buzunar ascuns al rucsacului, în haine sau încălțăminte. Codul poate fi simplu dar este esențial să îl fi creat voi.

De exemplu, puteți numerota în felul următor: 0 poate să fie un cod pentru 1, 9 pentru 2 etc. Numele care pot fi scrise ca porecle sau mai bine ca un concept care să vă reamintescă de o anumită persoană, dar pentru alții să fie insignifiantă. De exemplu, puteți folosi “bingo” pentru cineva pasionat de jocuri de noroc, “colț”, pentru cineva care locuiește într-un colț etc. Acționând astfel, va protejați pe voi și pe persoanele implicate. Deși metoda pare primitivă, este foarte eficientă.

În orice caz, păstrați cât mai puține date în instrumentele de comunicație aflate în zona de război. De câte ori trimiteți informații confidențiale sau importante și primiți confirmare că au fost trimise, stergeți informațiile de pe aparat. În orice caz, păstrați ceva informații neimportante, poze, video sau documente, ca să nu păreți suspecți în cazul în care vă întreabă cineva să arătați ce ați strâns. Există o opțiune de divizare a memoriei, astfel încât o parte să fie vizibilă tuturor, iar restul să fie accesibil doar printr-un cod.

Securizarea comunicării și informațiilor stocate pe aparatele de comunicare sunt esențial îmbunătățite dacă folosiți un sistem de criptare (Conținutul conturilor de email și cel al

telefoanelor mobile poate fi criptat) și canale de comunicare alternative (de ex. un sistem de email care este disponibil online dar nu lasa urme). Este posibil să vă instalați un IP variabil, ca și cum ați schimba permanent locațiile: Canada, Irlanda, Nigeria. deși sunteți permanent în același loc - într-o zonă de război la capătul celălalt al pământului. Unele sisteme de protecție sunt mai ușor de utilizat, altele necesită calități tehnice la un nivel avansat și instrumente sofisticate. Înainte de plecare într-o misiune în zona de război luați legătura cu un expert de încredere ca să vă asigurați că aveți sistemele de securitate necesare instalate și că puteți să lucrați cu ele.

În misiune adunați informații în loc să le răspândiți

Nu uitați niciodată că vă aflați într-o misiune pentru a aduna cât mai multe informații utile și nu ca să le împărtășiți cu persoanele pe care le întâlniți: cu ce vă ocupați, ce ați găsit până atunci, unde și cu cine urmează să călătoriți sau să vă întâlniți etc. Vorbiți despre voi doar în măsura în care este necesar. Dacă vorbiți despre aceste subiecte, oferiți interlocutorului informații irelevante, încercați să evitați toate conversațiile periculoase la adresa siguranței voastre (opinii politice, acțiuni și sarcini militare, discuții în contradictoriu cu interlocutorul). Evitați să vorbiți despre lucruri specifice și definite, dar nu mințiți niciodată. Dacă sunteți prinși cu minciuna, chiar și una mică, nesemnificativă, interlocutorul își va pierde încrederea în voi, iar uneori asta vă poate costa viața.

Înainte de a pleca într-o zonă de război trebuie să vă asigurați că vor fi mereu câțiva șefi care vor putea confirma la orice oră identitatea voastră și faptul că sunteți jurnaliști în misiune. De asemenea, asigurați-vă că ei vă vor "acoperi", dacă cineva va întreba despre voi și șederea voastră în zona de război. Numele și contactele acestor persoane să fie vizibile pe instrumentele de comunicare și vorbiți deschis cu interlocutorii, precizați că sunteți într-un contact permanent cu ei și știu că sunteți în regulă. Asta vă poate salva viața. În afara șefilor, să fie la îndemână și contactele angajaților organizațiilor internaționale, astfel încât să îi puteți contacta dacă este cazul. Vorbiți și despre asta într-o zonă de război. Este important prin prisma faptului că oamenii dintr-o zonă de război percep reprezentanții organizațiilor internaționale ca având o mai mare autoritate decât șefii voștri, ceea ce este relevant dacă acești oameni pot să vă rănească sau să vă răpească pe voi sau pe alți reporteri.

Încă de la începuturile televiziunii, zone de război au fost accesibile muncii în echipă (cel puțin un jurnalist, un cameraman și un șofer). Atunci când a fost posibil, ziarele trimiteau jurnaliști și fotoreporteri, pe cont propriu era o situație mai rar întâlnită. Se întâmpla mai des în cazul freelance-urilor. Astăzi, o singură persoană poate să fie jurnalist, cameraman, fotoreporter și șofer. În orice caz, dacă este posibil, este indicat să intrați într-o zonă de război alături de cineva care vă poate ajuta atât la muncă, cât și în situații periculoase. Mulți reporteri de război aleg să plece în misiune și să facă schimb de informații cu un

alt jurnalist. Este mai important să faci o muncă solidă și să rămâi în viață decât să prinzi un breaking news și să mori.

Evitați să fiți tratați ca un asociat sau detașat al unităților militare sau paramilitare. Ei vă pot facilita accesul în anumite zone, dar în felul acesta vă pierdeți autonomia. Ei vă vor privi ca pe cineva care este în preajma lor pentru a justifica acțiunile “lor” și a critica acțiunile “celorlalți”, un promotor al realității lor și nu un jurnalist care trebuie să respecte acuratețea relatărilor. Dacă acceptați rolul de promotor, atunci vă pierdeți integritatea. Dacă respectați acuratețea relatării, fiind protejat sau sub controlul unei părți, riscați să vă pierdeți cu ușurință viața.

În orice caz, evitați prima linie din zona de război. Nimeni nu vă poate garanta siguranța acolo, indiferent cât de bine v-ați pregătit în prealabil.

Ați supraviețuit unei zone de război. Cum să relatați despre ce ați găsit acolo?

Dacă v-ați pregătit bine pentru plecarea într-o zonă de război, ați adunat informațiile și ați evitat toate capcanele de securitate, partea rămasă pare cea mai simplă - pregătirea și publicarea corespondenței. Ca pentru orice alt jurnalist, relatarea trebuie să fie corectă, clară și interesantă. Nu puneți în pericol viețile altor oameni prin relatările voastre, indiferent că este vorba de soldați sau civili dintr-o tabără sau alta. Nu puneți în pericol nici viețile persoanelor care nu se află în zona de război dar sunt legate de ea.

Evident că nu puteți ști conexiunile între toți cei de acolo, dar este important să nu includeți în corespondență informații neesențiale care pot pune în primejdie pe cineva. Evitați publicarea de nume, locații sau alte informații neesențiale. Asta ar trebui să fie o regulă pentru activitatea oricărui jurnalist, dar în special pentru corespondenții de război. Ar putea părea prea riscant sau prea mult de făcut să respectați toate regulile de mai sus, ca apoi să nu mai fiți în stare să vă notați tot ce ați văzut și auzit. Dacă sunteți cu adevărat profesioniști, atunci o să respectați aceste reguli. Există mereu și o opțiune secundară, una recomandată pentru toți cei care nu se simt pregătiți pentru plecarea într-o zonă de război, pentru riscul de a fi acolo și de a relata la cel mai înalt standard profesional: nu luați în considerare o cariera ca reporter de război.

Exemple/Experiențe anterioare

La începutul războiului din Croația, când Iugoslavia s-a destrămat în urma unui măcel, Saša Leković avea deja 12 ani de experiență jurnalistică. Nu și-a dorit și nu a simțit niciodată nevoia de a deveni un reporter de război, și nu cunoștea nici măcar un reporter de război care să îi dea anumite sfaturi. Când a realizat că războiul este inevitabil, a luat decizia că va rămâne ca jurnalist în oraș fără să facă propagandă, oricât ar costa. Dar, când

războiul a început să se extindă, au apărut situațiile impredictibile. Urmează fragmente din experiența sa ca reporter de război. El a adunat câteva exemple din experiența sa personală și a încercat să explice modul în care i-au fost utile recomandările menționate la începutul acestei broșuri.

Când te dezamăgește conducerea editorială - cum să transformi un dezavantaj într-un avantaj

“Înainte ca războiul din Croația să înceapă, eu lucrasem deja de 12 ani la un post de radio local în Daruvar, un orașel situat în nord-vestul Croației, eram de șapte ani corespondent local al cotidianului național *Vjesnik* și scriam în același timp și pentru un alt cotidian național *Večernji list*. Șefii ambelor publicații aveau încredere totală în mine. Nu au trimis niciodată jurnaliști de la sediul central din Zagreb să mă înlocuiască, nici măcar când trebuia să acoperim sosirea președintelui. Dar un eveniment avea să aibă loc în primul sfârșit de săptămână din primăvara lui 1991 în Pakrac, un orașel aflat la 20 de kilometri est de Daruvar, ceea ce de fapt a declanșat războiul. Ofițeri de poliție de naționalitate sârbă și-au dezarmat colegii de naționalitate croată într-un sediu al poliției locale și i-au ținut ostatici, provocând o revoltă armată împotriva Guvernului.

“Statul a reacționat printr-o restricționare a accesului în zona Pakrac. Au putut intra doar cei care aveau acordul special al Ministerului de Interne. Eu și experimentatul meu fotoreporter Toni Hnojičik nu am primit acordul de a intra. Conducerea editorială a renunțat practic la noi. Vicepremierul a preluat controlul efectiv asupra conținutului publicat de *Vjesnik*, un ziar subordonat Guvernului. Fără a ne informa, conducerea a trimis un jurnalist și un fotoreporter în zonă, care devenise practic o zonă de război, cei doi primind acordul ministrului de Interne de a intra în Pakrac. Ei trebuia să relateze într-o manieră convenabilă Guvernului.

“Radioul local din Daruvar era ultimul și cel mai apropiat de zona interzisă Pakrac pentru redacția *Vjesnik* din Zagreb. Astfel, colegii de la *Vjesnik* au venit să ceară ajutor. Șoferul lor a trebuit să se întoarcă la Zagreb, astfel că erau în căutarea unui ghid local care să știe zona și să ducă în regiunea și în orașul Pakrac. Din moment ce lucram în aceeași echipă cu colegul Hnojičik de peste 10 ani, am reacționat la fel. L-am propus pe Toni să le fie șofer. Toți din regiune îi cunoșteau pe el și pe mașina sa. Jurnaliștii de la *Vjesnik* ne-au acceptat oferta.

“Toni avea întotdeauna camera în rucsac. Nimeni niciodată nu l-a luat la întrebări. După ce i-a dus pe jurnaliști la destinație și s-a înțeles cu el pe seama orei și locului unde urma să aștepte, jurnaliștii au plecat să culegă declarații de la reprezentanții ai poliției și societății civile zone, iar Toni s-a apucat să facă nestingherit fotografiile. S-a întâlnit cu jurnaliștii la ora și locul stabilite și i-a dus înapoi la Daruvar. Din nou, nimeni nu l-a controlat și nu l-a întrebat nimic.

“În timp ce jurnaliștii de la *Vjesnik* își așteptau șoferul de la Zagreb, sosise un șofer de la *Večernji list*, imediat după plecarea lui Toni spre Pakrac. În acel moment, era singura modalitate să transferăm poze. Când jurnaliștii de la *Vjesnik* au ajuns în redacția din Zagreb, ediția din a doua zi fusese deja trimisă spre publicare. Au plecat fără griji acasă crezând că sunt singurii care au o corespondență din zona de război. Nu am aflat niciodată cum s-au simțit ei și șefii lor când au deschis *Večernji list* a doua zi, care conținea pe lângă anunțul de pe prima pagină și un amplu reportaj cu fotografii pe două pagini.

“Pentru Toni și mine episodul s-a încheiat bine, dar în mod cert nu recomand astfel de aventuri, chiar dacă sunteți pe terenul propriu. Dacă sunteți prinși de armată sau poliție fără permis de a intra în zona unde este obligatoriu așa ceva, dar în mod special dacă faceți poze, filmați sau vorbiți cu soldați, polițiști sau localnici, riscați să fiți arestați, bătuți, acuzați de spionaj sau chiar uciși.”

Jurnalista este în primul rând un om și abia apoi un jurnalist: evacuarea unui spital; colegi speriați

“După prima experiență de corespondență în condiții de război au urmat multe altele în timpul războiului din Croația, unele tot legate de zona Pakrac și cea învecinată Lipik, una dintre cele mai devastate zone în acel război. Toate experiențele au implicat un risc de siguranță fiindcă în principiu au avut loc în prima linie a câmpului de luptă.

“Într-o zi, un coleg de la *Vjesnik* (nu cel pe care l-a condus Toni la Pakrac) a venit la Daruvar, și m-a rugat să îl ajut să ajungă la Pakrac, care la acel moment era înconjurată aproape în totalitate de rebelii sârbi. Eu cunoșteam singurul drum pasabil, dar când am plecat mi-am dat seama că situația de pe câmpul de război se schimbase. Dar în acel moment nu ne puteam întoarce. Am trecut de forțele croate locale și am acceptat să ne urcăm într-o dubă care urma să transporte mâncare pe un drum forestier.

“Am realizat că trebuie să iau decizii pentru amândoi. Colegul meu era speriat și lipsit de experiență în astfel de situații, dar chiar dacă ar fi fost, în situații de criză nu ai prea mult timp la dispoziție ca să reflectezi și să coordonezi. Cineva trebuie să își asume responsabilitatea - atât pentru el însuși, cât și pentru ceilalți. Când am ajuns la destinație, pe un deal de deasupra localității Pakrac, mi-am dat seama că se întâmplă lucruri ciudate. Era liniște deplină. Ni s-a spus că nu ne putem întoarce fiindcă se pregătește o acțiune militară. Când cineva îți spune în mijlocul unei zone de război că nu ai voie să pleci, atunci nu te apuci să pui întrebări inutile.

“Ni s-a spus să rămânem unde suntem și să nu întrebăm nimic. După câteva ore de așteptare, am observat printre soldați un băiat localnic pe care îl cunoșteam. Mi-a mărturisit că

se pregătește evacuarea unor bolnavi mintal de la spitalul din Pakrac, fiindcă pacienții și câteva cadre medicale rămăseseră blocați în clădire. Se stabilise un armistițiu cu cealaltă parte pe perioada evacuării. Așteptau lăsarea seriei, fiindcă spitalul era perfect vizibil pe de dealurile din apropiere și în ciuda armistițiului, nimeni nu putea garanta că cineva nu va deschide focul când va zări soldații inamici

“Când s-a înserat, cunoștința mea m-a întrebat dacă nu vreau să participăm la operațiunea de evacuare a pacienților. Colegul meu tremura de frică, dar am acceptat în numele amândurora. Dacă ești cu o persoană înspăimântată în zona de război nu știi cum va reacționa el/ea, de aceea trebuie să îl/o ai mereu alături. Autobuzele cu farurile stinse au pornit spre spital. Au oprit pe partea opusă a unui pârâu. Noi i-am ajutat pe pacienți să treacă pârâul, pe unii chiar în brațe fiindcă nu se puteau deplasa. Am plecat cu autobuzul și i-am dus într-un loc sigur. Colegul meu și cu mine am scris o serie de articole despre acest eveniment. A fost singura dată din timpul războiului când nu am participat doar ca jurnalist-observator. Se datorează faptului ca aceasta a fost mai degrabă o acțiune umanitară, decât una militară. Înainte de orice, jurnaliștii sunt și ei oameni și cred că în războiul nu ar trebui să facă vreo excepție.

“Este important să aveți asta în minte, în timp ce relațați. Pentru nici un articol nu merită să distrugeți viața cuiva. Chiar și în cele mai grele condiții, un reporter trebuie să urmeze cele mai înalte standarde profesionale.”

Cel mai probabil nimeni nu va căuta printre hainele voastre murdare: este locul perfect pentru a ascunde ceva

“După situația în care un reporter a pătruns în zona de război interzisă folosindu-se de șoferul Toni, am ajuns într-o situație nouă în care am ajuns cu Toni într-o zonă înainte ca aceasta să fie declarată interzisă din cauza izbucnirii unor acțiuni militare. Imediat după, oricine vroia să părăsească zona era controlat, iar jurnaliștii erau privați de fotografii și notițe înainte de plecare. Această situație a avut loc în primăvara lui 1995, după ce adunasem patru ani de experiență în relatările de război, așa că eram pregătiți pentru situații similare.

“Din moment ce era imposibil să pătrunzi cu mașina în zonă înainte de a fi declarată zonă de război, noi ne-am asumat un risc uriaș și am făcut tocmai asta. Când zona a fost declarată interzisă, am decis să ne despărțim. Toni a continuat să filmeze, în timp ce eu am asuns filmările anterioare în geanta cu hainele mele murdare, adusă tocmai în acest scop. Când urma să părăsesc zona, soldații m-ar fi controlat și nu ar fi găsit nici o filmare asupra mea. Chiar și în geanta cu haine murdare, șansele erau mici să găsească ceva, fiindcă nu stă nimeni să se uite în buzunarele unor pantaloni murdari și urât mirositori. Și așa s-a întâmplat, nu au găsit filmările. Astăzi nu mai este necesar să ascunzi filmările într-o ma-

nieră similară, dar metoda poate fi eficientă (de exemplu, dacă vreți să ascundeți un document sau ceva important pentru corespondență).”

Uneori trebuie să minți și să înșeli - ca să supraviețuiești, dar nu face asta dacă nu este necesar

“În calitate de corespondent local de război, uneori am relatat pentru agenții de presă care nu aveau jurnaliști în zona de război. Unul dintre acestea a fost popularul post de radio din Zagreb, *Radio 101*. Odată mi-au spus că o colegă din Zagreb va sosi în zonă și m-au rugat să o duc în satul cel mai apropiat primei linii din zona de război. Satul era o locație interesantă fiindcă acolo se afla o unitate controversată de voluntari. Localnicii loiali Guvernului îi considerau pe aceștia eroi. În același timp, erau suspiciuni că aceștia au comis crime de război împotriva civililor.

“În acea zi, fotoreporterul meu era într-o altă misiune, așa că m-am decis să plec doar cu ea spre sat. I-am prezentat pe scurt măsurile de siguranță, dar n-am vrut să o stresez prea mult. Pentru început, am vrut să vizităm unitatea și să discutăm pe larg cu cei de acolo. Când ne-am urcat în mașină, spre surpriza colegei, am rugat-o să înregistreze tot ce spun. Nu am vorbit foarte mult. I-am spus doar ca această unitate spre care ne îndreptăm este un grup de eroi, oameni admirabili care își apără patria și că este o minciună că ei ar fi ucis pe cineva, în special civili.

“Am făcut această înregistrare, pentru orice eventualitate. Când am ajuns în sat, am realizat că ea îmi poate salva viața. Am ajuns în cartierul general unde comanda o persoană pe care nu o mai văzusem până atunci. Era evident că este beat și drogat, dar toată lumea asculta de el. Ba chiar părea că se tem de el. A început să ne interogheze. Când i-am spus că suntem jurnaliști, a solicitat numele și numerele de telefon ale șefilor noștri. I-am oferit aceste informații, dar tot nu era mulțumit. Credea că sunt spion și a decis că trebuie să fiu ucis. A ordonat să fiu scos afară și păzit sub amenințarea armelor, în timp ce continua discuția în privat cu colega mea.

“Nu o să știu niciodată ce l-a făcut să își schimbe părerea: poate fiindcă ea era femeie, fiindcă venea din capitală sau fiindcă era acolo pentru prima dată. Sau între timp îi trecuse mânia din alt motiv. În orice caz, colega mea a derulat înregistrarea audio cu elogiul meu și asta l-a făcut să mă elibereze. Cu acea ocazie, înșelăciunea și minciuna deliberată mi-au salvat viața, dar nu o mințiți și nu înșelați dacă nu este necesar. Nici în timp ce adunați informații și cu atât mai puțin în corespondențele publice.

Soldații întâi trag și apoi pun întrebări: cum să preveniți să tragă în jurnaliști

“A mai fost o situație când mă aflam într-o zonă de război pe punctul de a fi executat și m-a salvat tot buna pregătire. Dar și norocul. În război, din păcate, chiar și cea mai bună

pregătire nu este suficientă dacă nu ai puțin noroc. Dar fără o bună pregătire ești condamnat chiar dinainte de a intra în zona de război. Într-o zi am ghidat doi colegi de la un alt trust media spre un loc aproape complet distrus și gol. Existând pericolul iminent al unui nou atac, în afară de polițiști și soldați rămăseseră doar câțiva localnici în vârstă care urmau să fie evacuați.

“Când am ajuns în zonă, am contactat șeful poliției și l-am rugat să ne asigure o escortă fiindcă vrem să ne ocupăm de subiectul evacuării. El a desemnat doi polițiști care să ne escorteze. Colegii mei, escortați de un polițist au intrat într-o casă de unde urma să fie evacuată o bătrânică. Cum ea se opunea evacuării, polițistul a ieșit din casă ca să își cheme colegul care stătea cu mine. N-am stat singur nici 30 de secunde, că m-am trezit înconjurat de un grup de soldați înarmați, care strigau că sunt spion și urmează să fiu împușcat.

“Încercările mele de a-i convinge că sunt jurnalist au fost de prisos așa că am început să strig cât de tare am putut numele polițiștilor cu care eram. Asta i-a intrigat pe soldați, iar după câteva secunde polițiștii au apărut. Ei au confirmat identitatea mea și le-au spus că au ordin să tragă în oricine ne pune viața în pericol. Soldații și-au schimbat intențiile și au mărturisit ca m-au confundat cu un spion inamic care arăta ca mine.”

Nu fiți naivi, un corespondent de război nu deține niciodată controlul asupra situației

“Am avut ocazia să relatez din Bosnia și Herțegovina după ce avusesem mai mult de un an experiență de corespondent de război în Croația. Prima mea acțiune a fost complet nebună. Împreună cu fotoreporterul (din păcate, decedat între timp) Goran Suljić am decis să ne infiltrăm în secret în vestul Bosniei, o zonă controlată de musulmanii bosniaci care se împotriveau autorităților de la Sarajevo, dar colaborau cu forțele sârbești în Bosnia și cu cele croate în Croația, care erau în război între ele. Pe atunci lucram pentru săptămânalul *Arena*.

“Era un lucru bun din moment ce *Arena* era un săptămânal adresat familiilor, foarte popular înainte de război în toate regiunile din fosta Iugoslavie și care nu avea apartenențe politice puternice care să irite vreuna dintre părți. Dar o situație schizofrenică în care nu știi cu exactitate cine se luptă cu cine nu este tocmai ideală pentru plănuierea unei infiltrări jurnalistice sub acoperire în zona de război controlată ba de una, ba de cealaltă parte, ba în final de o parte care își schimbă opțiunile de la o zi la alta.

“Am ajuns la concluzia că este o misiune imposibilă de a ajunge la destinație pe cont propriu. Am aderat la un grup de personae din vestul Bosniei care lucrau în străinătate și doreau să profite de armistițiu ca să își viziteze familiile. Dar nu puteai să intri cu autobuzul care ar fi trebuit să îi transfere la Velika Kladuša, și să îi aducă înapoi în Croația câteva

zile mai târziu, fără un control amănunțit al pasagerilor. Singura modalitate în care Goran și cu mine puteam să ne îmbarcăm era să îi cerem o favoare organizatorului.

“Organizatorul era fratele lui Fikret Abdić, omul care avea controlul asupra zonei de vest a Bosniei și care după război a ispășit ani de închisoare pentru crime de război. Goran și cu mine am fost urcați în același autobuz cu soția lui Fikret Abdić. Acel autobuz avea parte în mod evident de un tratament special. Nimeni nu ne-a întrebat nimic nicăieri. În timpul deplasării și șederii am observat că toți făceau comerț cu produse (petrol, mâncare, arme), chiar și între persoane aflate de partea opusă a baricadelor.

“După întoarcere, am publicat tot ce am putut demonstra cu probe, indiferent cu cine avea legătură. Nu am păstrat tăcerea nici despre acțiunile neobișnuite ale administrației și armatei lui Abdić. Nu ne-a interesat să ne revanșăm față de ei. Nu ne-a cerut nimeni asta, dar nici nu am fi ținut cont dacă ni s-ar fi cerut. Mi-a rămas în minte fața unei persoane pe care am recunoscut-o la întoarcerea după 20 de ani în acea zonă, deși o văzusem pentru doar câteva secunde. La un punct de control sârbesc, un soldat tânăr s-a urcat în autobuz. S-a uitat lung la noi, iar la coborâre s-a apropiat de mine și mi-a șoptit: ‘Ești nebun. Eu n-aș îndrăzni’. Nu știu cu ce i-a îndulcit sau mituit Abdić pe toți controlorii din diferitele armate să ne lase în pace, dar, în momentul acela, mi-am dat seama că toată lumea știa cine suntem și era nevoie de doar un soldat speriat care să tragă fără să întrebe și ajungem în coșciug. Orice ar fi nu încercați să repetați infiltrarea noastră”.

Agenți secreți experimentați+ jurnaliști neexperimentați+ unul putred

“În timpul războiului din Bosnia și Herțegovina, împreună cu colegul meu Suljić, am avut ocazia să fiu într-un grup mai mare de jurnaliști cărora li s-a permis să ia parte la convoiul Bijeli put [Calea Albă], transportând ajutor umanitar din Croația în Bosnia. Croații din centrul Bosniei așteptau de luni de zile acest ajutor, înconjuțați de musulmani bosniaci. În mijlocul cercului, în zona veche a orașelului Vitez, musulmanii bosniaci erau înconjuțați de croați. Drumul spre centrul Bosniei și înapoi durează în mod obișnuit două sau trei zile. În mijlocul iernii și al războiului a durat 15 zile.

“Un armistițiu a fost aranjat pentru ca întreg convoiul să poată trece. În fiecare camion ce ducea ajutor umanitar era un șofer de rezervă și câțiva alți participanți precum cadre medicale și jurnaliști. Inclusiv alegerea mașinilor era un indiciu că jurnaliștii erau complet nepregătiți. Era și normal din moment ce șefii lor (majoritatea fără experiențe comparabile la rândul lor) i-au trimis ca și cum ar pleca într-o excursie școlară. Unii dintre jurnaliștii din convoi scriseseră doar știri de coloană până atunci.

“În orice caz, cei care au ales camionul după dispoziția șoferului, gusturile de muzică sau orice altă logică stupidă au regretat în final. Au făcut-o când ne-au oprit soldații

musulmani bosniaci în vârful muntelui, la granița dintre Croația și Bosnia, când ne-au ținut câteva nopți acolo până a înghețat combustibilul în rezervoarele unor camioane. Goran și cu mine ne-am orientat după un camion nou, cu o cabina spațioasă și un sistem de încălzire alternativă. Nu ne-a interesat că șoferii erau bădărani supărați că trebuie să ia și jurnaliști. Nu eram în cel mai sigur loc de pe mapamond, dar eram în cel mai sigur loc din convoi. Chiar și noi cu experiență a trebuit să luăm la final hainele pe dos fiindcă erau mult prea murdare. Nu era doar o problemă de igienă, ci și una de siguranță.

“În cele câteva zile petrecute în vârful muntelui, soldații bosniaci musulmani au verificat tot convoiul după arme ascunse sau orice nu poate fi clasificat ca fiind ajutor umanitar. Nu au găsit nimic demn de menționat, dar puteam avea ghinionul să îl recunoască pe un coleg jurnalist care îi demoniza pe musulmanii bosniaci cu instigări la ură inserate în articolele sale pregătite departe de prima linie a câmpului de luptă. Ele conțineau informații inventate despre soldații musulmani bosniaci care îi hărțuiau pe membrii convoiului umanitar, adică pe noi. Da, am petrecut câteva zile pe munte, da, eram blocați de soldații bosniaci musulmani, dar nu ne-a hărțuit nimeni. Soldații auzeau aceste relatări, la fel cum o făceam și noi, și nimeni nu putea garanta că nici unul dintre soldați nu își va pierde cumpătul. Niciodată să nu faceți ce au făcut acel reporter și șefii săi.

“Mai mulți reporteri cu experiență și-au dat seama că cei mai mulți șoferi de rezervă erau agenți ai serviciilor secrete. Asta putea fi dedus din comportamentul lor de pe perioada deplasării - erau foarte tăcuți, vorbeau între ei doar departe de urechile celorlalți și schimbau mai mereu locurile între ei în camioane. Cât timp am fost blocați, ei s-au plimbat tot timpul ascultând și monitorizând ce se întâmpla. Mi s-a mai întâmplat ca agenți secreți să mă abordeze direct și să îmi ceară informații. Nu le dădeam niciodată ceva ce nu publicasem în prealabil. Aceștia nu îmi cereau nimic. Rolul lor era de observa și de a întocmi un plan de acțiune la sosirea la destinație. Jurnaliștii pot fi potențiale surse interesante pentru agenții serviciilor secrete abia la drumul de întoarcere, când pot povesti ce au văzut sau auzit în centrul Bosniei. În prima fază, ei erau priviți de agenții sub acoperire ca un potențial pericol (dacă spuneau sau făceau ceva care să dea un motiv soldaților musulmani bosniaci să continue căutările sau să utilizeze forța). În orice caz trebuie să știți că sunt mereu agenți ai serviciilor secrete în grupuri organizate care traversează câmpul de luptă în timpul războiului. Ca și jurnaliștii, ei sunt în căutare de informații, dar în nici un caz nu sunt colegii cu care ar trebui să împărțim informațiile.

“Pe drumul de întoarcere, convoiul a fost atacat, un șofer a fost ucis, iar câteva persoane au fost rănite. Echipa televiziunii croate a fost oprită și hărțuită. Nu putem identifica motivul real dar echipa TV putea fi recunoscută după camera mare și fața jurnalistului *HRT*

(Radioteleviziunea Croată) familiară de pe micile ecrane. E posibil să fi fost atacați fiindcă erau o echipă TV a unei televiziuni inamice. În situații similare este recomandat să fie trimiși jurnaliști care nu sunt cunoscuți la nivel național. În orice caz, jurnaliștii n-ar trebui să se evidențieze într-un grup, nici prin apariție, nici prin comportament. Dacă un coleg este atacat în ciuda măsurilor de precauție, atunci trebuie să îi asigurați toată protecția posibilă. Nu vă luptați cu atacatorii. Solicitați să vorbiți cu superiorul lui. Spuneți-i atacatorului că îi știți numele și că ați trimis deja un mesaj cu informațiile despre identitatea sa și despre atacul asupra unui jurnalist. Dacă este nevoie, blufați. Mințiți. Este important să îi diminuați senzația de siguranță. Evident că uneori orice ați face nu poate fi de ajutor. Dar dacă vă predați atât voi cât și colegii voștri aveți șanse mai mici de supraviețuire. Retrageți-vă dintr-un conflict, aceasta este cea mai bună soluție.”

A relata în condiții de război din afara zonei de război

“Chiar dacă nu a fost declarat oficial niciodată război între Croația și Serbia, Guvernul sârb și o mare parte a populației i-a sprijinit pe rebelii sârbi din Croația, ajutați și de soldați voluntari din Serbia. Nu au exista conexiuni telefonice și de trafic între Croația și Serbia pentru mult timp, iar atmosfera era atât de tensionată încât jurnaliștii croați erau tratați precum dușmani în Serbia, la fel și jurnaliștii sârbi în Croația. Când m-am decis să plec în Serbia în primăvara lui 1993, pentru a relata pentru săptămânalul croat *Globus*, era ca și cum m-aș fi îndreptat spre o zonă de război.

“Trebuia să am un motiv întemeiat să intru în Serbia în calitate de jurnalist croat și trebuia să fac tot posibilul să ma protejiez odată ajuns acolo. Am plecat în cea mai apropiată localitate din Ungaria și am căutat o cabină telefonică de unde am sunat câțiva dintre cei mai importanți politicieni din Serbia, aranjând interviuri cu câțiva dintre ei și înregistrând tot timpul convorbirile. Pe atunci, eram trimis de agenția de știri *Associated Press (AP)* din Zagreb, cu care colaboram ocazional. Am trimis un fax la biroul *AP* din Budapesta cu informații despre sosirea mea în Serbia, persoanele pe care urma să intervievez. Faxul a fost trimis mai departe către biroul *AP* din Belgrad. Aceasta a fost prima măsură de precauție.

“Pentru a intra în Serbia am urcat într-un autobuz spre Ungaria. La granița sârbo-ungară am urcat în alt autobuz cu destinația Belgrad. Pe partea sârbă un agent al serviciilor secrete m-a interogat timp de două ore. I-am arătat faxul si i-am explicat că pe lângă colegii din redacția *Globus*, alte trei birouri *AP* au fost informate despre sosirea mea. I-am mai spus că am un aranjament cu radio-amatorii din Croația, care comunicau și pe timp de război cu cei din Serbia, că voi contacta cu regularitate o persoană din rețea, care trebuie să dea alarma dacă nu îl voi contacta la timp. Acesta era adevărul. În cele din urmă, agentul m-a lăsat să îmi continui deplasarea după ce am refuzat să îi ofer înregistrările audio. Mi-a făcut propunere în răs fiind convins de răspunsul meu. Nu acceptați nimic de la nimeni dacă

nu cunoașteți bine acea persoană. S-ar putea să plătiți mai mult fiindcă nu știți ce este ascuns în spatele obiectului. S-ar putea să fie ascunse droguri. Și e o măsură sigură ca să fiți arestat, interogat, șantajat și în caz de necooperare, chiar arestat.

“În final aproape toți politicienii cu care stabilisem interviuri au declinat participarea. Cred că au acceptat inițial fiind convinși că nu voi veni cu adevărat. Când a apărut, cei mai mulți au refuzat să mai vorbească. Oricum, interviurile erau doar un pretext pentru mine de a intra în Serbia și de a rămâne fără probleme. Eram interesat de poveștile de viață ale oamenilor obișnuiți. Era un subiect cu care croații nu erau familiarizați fiindcă toți erau focușați doar pe politică.

“Prin intermediul colegilor de la *AP* am avut șansa să realizez un interviu cu Vojislav Šešelj (judecat pentru crime de război de Tribunalul Penal Internațional de la Haga și eliberat temporar în 2014 pe motiv de serioase probleme de sănătate), liderul ultranaționalist al Partidului Radical din Serbia (PRS). El ceruse să fie interviuat contra cost, iar jurnaliștii îl boicotaseră. N-am vrut să plătesc, tocmai din cauza boicotului, dar el a insistat să fie interviuat de cineva, în special de un ziarist din Croația. Știa că astfel de interviuri vor atrage atenția. De asta a acceptat să ofere interviul gratuit, dar cu o singură condiție. Mi-a cerut să îi aduc precedentul interviu oferit de el pentru *Globus*, fiindcă nu apucase să îl citească, ceea ce știam că este o micuță.

“În titlu și în subtitlu era numit fascist și criminal de război. Evident că el se decisese să se joace cu mine, să mă șantajeze și să mă intimideze. ‘Conexiunile *AP*’ de pe axa Belgrad-Budapesta-Zagreb au funcționat din nou. Colegii de la *Globus* mi-au trimis o versiune modificată, astfel încât această ediție “specială” devenea neutră. Cu această versiune am plecat să realizez interviul. Am fost refuzat de cinci taximetriști, al șaselea a acceptat să mă ducă în cartierul general al PRS. M-am prezentat tuturor, le-am spus cine sunt și unde merg și le-am dat legitimația mea. Era important ca oamenii să mă țină minte fiindcă nu știam cum va reacționa Šešelj când va vedea interviul fabricat.

“La început mi-a oferit cafea, mi-a zâmbit cinic și m-a asigurat că nu este otrăvită. Este un ticălos probabil nebun, dar cu siguranță nu prost. Nu ar fi tocmai înțelept să otrăvești un ziarist în propria ta casă când acesta s-a asigurat ca toată lumea să știe unde și de ce s-a dus acolo, ceea ce i-am și spus. S-a uitat peste interviu cu rapiditate. A știut că a primit o versiune fabricată, iar eu știam că e conștient de asta. Nu a făcut nici un comentariu. La finalul interviului, am fost atacat de o colegă de partid a lui Šešelj care m-a acuzat că am torturat-o și violat-o într-o închisoare din Croația. Chiar dacă știam că este doar o tentativă de intimidare, nu mi-a fost ușor, fiindcă niște bărbați nervoși începuseră să se apropie de mine. Am continuat să le spun respectuos că nu am fost niciodată într-o închisoare sau un lagăr de concentrare și nu am torturat sau ucis pe nimeni. I-a calmat văzând că nu mi-e teamă. În cazul în care sunteți suficient de nebuni să intrați în ‘viziuna lupului’, asigurați-vă că toată lumea știe asta, și că ‘lupul’ știe ‘că toată lumea știe’.”

Alte exemple specifice din zonele de război

Afganistan: Costul personal pentru a supraviețui unei experiențe

Aasif obișnuia să lucreze pentru unul dintre cele mai puternice trusturi de presă din Kandahar. Un jurnalist tânăr și pasionat, el critica Guvernul afgan și taliban. Era conștient că articolele sale ar putea să cauzeze probleme pentru el și familia sa, dar a continuat să se dedice acestei linii.

După luni de amenințări din partea serviciilor secrete afgane și talibane, inclusiv avertizări că va fi ucis prin lapidare dacă nu va renunța la modul de relatare, agenții secreți au ajuns în redacția pentru care lucra, în timp ce el era pe teren. S-au oprit și la el acasă, unde i-au amenințat și hărțuit soția. Șefii lui Aasif au contactat coordonatorul Comitetului pentru Siguranța Jurnaliștilor din Kabul, fondat de IMS.

După investigarea cazului și verificarea amenințărilor la adresa lui Aasif, folosindu-se de rețeaua de reprezentanți din provincie, de autorități guvernamentale, lideri de trib și alte surse, Comitetul pentru Siguranță a determinat că nivelul său de amenințare este 5, cel mai ridicat de pe scala care începe la 1. Asta a însemnat garantarea protecției imediate și evacuarea lui Aasif și a soției sale.

În timp ce căutau un refugiu într-o locație secretă, Comitetul pentru Siguranță și IMS au aranjat detaliile practice pentru evacuarea lor din țară. Aasif și soția sa au primit pașapoarte noi, dar s-au temut că membrii familiei pot suferi atacuri din răzbunare, astfel că nu erau decizi dacă să plece sau să rămână.

După câteva zile de frământare au decis să plece. Cuplul trăiește acum în Europa, dar a rămas traumatizat de această experiență. Membri ai familiei au fost uciși de atunci într-un act de răzbunare din partea talibanilor.

Mecanismul pentru siguranță IMS din Afganistan

Comitetul afgan pentru Siguranța Jurnaliștilor oferă un mecanism de siguranță la nivel național, care include o unitate de monitorizare a libertății de exprimare care anchetează violența împotriva jurnaliștilor, o echipă de siguranță în provincie, o linie telefonică specială disponibilă 24 din 24, facilitățile unui refugiu, un fond de siguranță pentru sprijin de urgență și o pregătire practică pentru siguranță pentru jurnaliști, care include consiliere psihologică pentru trauma și pregătire pentru jurnalismul în situații de conflict.

(Sursa: International media support (IMS): Acțiunăm pentru a proteja jurnaliștii)

Trei săptămâni ostatic în Slaviansk

Serhiy Lefter, un jurnalist ucrainean care a relatat pentru un ONG polonez, a fost ținut aproape trei săptămâni în captivitate de militanții proruși în orașul Slaviansk, în auto-proclamata Republică Populară Donețk. La scurt timp după eliberare, la data de 6 Mai, Lefter a vorbit cu corespondentul rus al RFE/RL, Dmitry Volchek, despre calvarul prin care a trecut.

“L-a început chiar m-au suspectat pe mine. Ne-au suspectat pe toți - că sunt câțiva dintre noi care aparțin mișcării naționaliste politice a Sectorului de Dreapta sau că suntem ‘Banderovtsy’ [ex: o referință la liderul ucrainean ultranaționalist din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, Stepan Bandera], mai ales dacă cineva este de pe malul drept al Niprului. Suspectau pe toată lumea, mai ales dacă nu era localnic. Apoi au început să ne verifice. Au urmat întrebările. Au verificat documentele cu mare atenție. Pe mine m-au suspectat că sunt spion și m-au reținut. Eu relatam pentru coordonatorul meu de la fundația pentru Dialog Deschis despre ce se întâmpla în Donețk. Apoi, din întrebările lor puteai să îți dai seama că știau că sunt jurnalist, dar vroiau să obțină informații de la mine despre posibilele mele contacte cu Sectorul de Dreapta. Chiar dacă știau că sunt jurnalist, ei au început să mă verifice pe rețelele sociale, unde au văzut că am fost la Maidan. [expl: piața din Kiev unde au avut loc luni în șir demonstrații proeuropene], ceea ce era deja un lucru rău din punctul lor de vedere.”

Un fotograf american povestește cum a fost capturat, bătut și încarcerat timp de șapte luni într-un subsol de rebelii sirieni, care l-au acuzat că lucrează pentru CIA

Matthew Schrier, 35 de ani, din Syosset, New York, a fost capturat de Jabhat al-Nusra, un grup militant al Al-Qaeda, în timp ce călătorea în Siria în luna decembrie a anului trecut, prima sa experiență într-o zonă de război. A fost dus în subsolul unui combinat din Alep și închis lângă un coleg american - care ar putea fi încă în captivitate - înainte de a evada printr-o fereastră din subsol la data de 29 iulie, conform propriilor declarații.

Înainte de a evada, Schrier susține că a fost bătut cu cabluri electrice la picioare și i s-au administrat șocuri electrice. El a adăugat că rebelii i-au golit conturile bancare și au trimis emailuri către familia sa în numele lui, susținând că este bine.

Ziarul a decis la solicitarea familiei să nu dezvăluie identitatea celuiilalt captiv american.

Răpirea lui Schrier nu a fost raportată până acum, dar este unul dintre mulții vestici răpiți în zona controlată de rebeli de la declanșarea războiului civil. El susține că nu avea mandat

din partea niciunei organizații media și încercat să părăsească Alep cu taxiul la data de 31 decembrie. Vehiculul a fost oprit de rebeli, iar el a fost răpit.

(Sursa: The New York Times)

Supraviețuirea unui jurnalist german în mâinile ISIL

Jurnalistul german Jurgen Todenhofer, 74 de ani, a petrecut zece zile la Mosul, în nordul Irakului, alături de luptătorii Statului Islamic din Irak și Levant (ISIL). Todenhofer este primul reporter din vest care a reușit asta și a trăit să povestească ce a văzut acolo.

“Totul era neconfortabil. Uneori nu aveam mâncare sau apă. Ultima zi chiar nu am avut nimic de mâncare. Este foarte simplu fiindcă ei aleg case unde nimeni nu s-ar gândi că s-ar putea ascunde. Trebuie să stea ascunși fiindcă sunt bombe americane peste tot.

“Una dintre cele mai dificile situații a avut loc în Mosul când o dronă a identificat câțiva dintre noi și a căzut o bombă care a indicat unde se află ajutorul militar și umanitar al națiunilor angrenate în lupta împotriva grupului armat.

“A fost foarte neplăcut când ne-am întors la Raqqa, după câteva zile petrecute în Mosul. Am întârziat trei zile și am găsit apartamentul nostru distrus de bombele siriene. Nu mai erau geamuri, nici uși. Erau doar cioburi peste tot. Ne-am dat seama că dacă am fi ajuns la timp, am fi murit.

“Trecerea frontierei la plecare a fost extrem de înspăimântătoare. Trebuia să trecem cu câteva zile mai devreme, dar au avut loc împușcături, iar aproape de graniță trebuie să alergi aproape 1000 de metri cu hainele și echipamentul pe tine, pentru a ajunge în siguranță. A alerga 1000 de metri este o distanță foarte lungă când alergi pentru viața ta sub amenințarea armelor.”- a declarat Todehofer.

(Sursa: Al Jazeera)

Siria este cel mai periculos loc din lume pentru jurnaliști

Uciderea lui James Foley (în 2014) de militanții Islamiști, după răpirea sa în 2012, a atras atenția asupra pericolului de a relata dintr-o altă țară.

Conform Comitetului pentru Protejarea Jurnaliștilor (CPJ), un grup care militează pentru libertatea presei din New York, Siria a fost cel mai periculos loc din lume pentru jurnaliști timp de mai bine de doi ani.

Conform CPJ, cel puțin 69 jurnaliști au fost uciși ca un rezultat direct al acoperirii subiectului privind conflictul din Siria, de la declanșarea sa în 2011. Cei mai mulți au pierit în schimburi de focuri sau ca urmare a unor explozii, dar cel puțin șase au fost executați. Aproape jumătate dintre jurnaliștii uciși în Siria erau freelanceri - adică jurnaliști care colaborează cu mai multe publicații și sunt plătiți la bucată, decât cu un salariu fix. Unii erau voluntari sau "citizen journalists".

Jurnaliștii care lucrează pentru mari organizații internaționale au anumite avantaje față de colegii lor freelanceri. Primesc de multe ori veste antiglonț din partea angajatorului și chiar antrenament pentru "mediu ostil", inclusiv instrucțiuni de prim-ajutor.

Reporterii și staffurile televiziunilor care sunt salariați sunt sub o mai mică presiune de a relata din situații periculoase, așa că își asumă mai puține riscuri.

Într-adevăr, în Siria tot mai multe organizații media se bazează pe freelanceri fiindcă sunt de părere că țara asta este prea periculoasă pentru oamenii "lor".

(Sursa: BBC NEWS Middle East)

B. A relata din mijlocul demonstrațiilor, tensiunilor sociale și a altor situații violente

Ce presupune

Dacă sunteți capabili să vă pregătiți bine pentru condițiile corespondențelor de război, atunci veți ști cum să vă protejați în alte situații extraordinare. Din acest moment în ceea ce urmează vom enumera doar principalele provocări și probleme specifice de securitate în situații excepționale. De exemplu, corespondențe din mijlocul demonstrațiilor (în special din cele violente) și alte situații de tensiuni sociale. Dacă protestatarii sunt pașnici, de obicei nu există un risc pentru integritatea corporală a jurnalistului. În astfel de cazuri, jurnalistul/a se poate axa pe treaba lui/ei de o manieră profesionistă - să fie în mijlocul evenimentului, să adune declarații și să culegă documente (dacă există), să surprindă acțiunile principale și să descrie atmosfera. Este important ca un jurnalist să știe ce se poate întâmpla la un protest violent. Trebuie să știe cum să se protejeze de gazele lacrimogene. Poliția și alte forțe de securitate au dreptul de a folosi gaze lacrimogene, dar trebuie să respecte recomandările internaționale de folosire împotriva civililor. Unele recomandări utile pot fi citite pe pagina de internet a INSI: <http://www.newssafety.org/safety/advice/protecting-yourself-from-tear-gas/>

Detalii importante:

Există factori care influențează numărul de jurnaliști care vor acoperi un subiect - nivelul protestului, viteza de reacție necesară și abilitatea echipei redacționale. În orice caz nu există riscuri de siguranță. Dar fiți atenți că o demonstrație pașnică se poate transforma în una violentă în doar câteva secunde. De aceea pregătirile pentru o demonstrație pașnică trebuie să fie identice cu cele pentru o demonstrație violentă. Astfel de situații seamănă cu cele din zonele de război.

În timpul corespondenței din mijlocul unui protest violent, un reporter se poate confrunta cu mai multe probleme de securitate. În principiu, putem grupa aceste probleme în trei tipuri de bază:

- 1) Un reporter poate fi prea departe de zona principală a evenimentelor, iar tentativa de a ajunge mai aproape este blocată de protestatari. Aceasta poate fi o situație de risc pentru acel jurnalist.
- 2) Un reporter poate fi prea aproape de epicentrul protestului, înconjurat/ă de mase violente care îl/o împiedică să își desfășoare activitatea și îl/o pun într-o situație de risc.
- 3) Un reporter poate fi intimidat sau atacat direct.

Cum să relatezi

Exact ca în orice altă situație de urgență, dacă redacția nu decide să trimită mai mulți jurnaliști la fața locului, este recomandat să existe reporteri de rezervă care să intervină dacă este necesar, în special în cazul în care demonstrațiile devin violente. Indiferent de afilierea media (trimiști de redactori-șefi sau freelanceri), jurnaliștii ar trebui să comunice între ei și să facă schimb de numere de telefon. Dacă este posibil, ei ar trebui să împartă teritoriul în mai multe sectoare, să le împartă între ei că să nu fie nevoie să traverseze tot teritoriul și să reducă astfel riscul de siguranță.

Dacă un reporter se află prea departe de centrul evenimentului și este prea periculos să încerce să pătrundă în epicentre, ar trebui să rămână pe loc, să contacteze reporterii aflați în zonă și să facă schimb de informații cu ei. Uneori departe de epicentru, vezi și auzi mai clar ce se întâmplă acolo. De exemplu, poți confirma atât violențele izbucnite aparent spontan, cât și cele foarte bine organizate. Nu încercați să ajungeți în epicentrul protestelor violente, indiferent de costuri.

Dacă vă aflați deja în epicentrul unui protest violent, este indicat să încercați să vă îndepărtați cât mai mult și într-un mod pașnic. Dacă rămâneți există mai mare posibilitatea să fiți rănit decât să obțineți ceva cu adevărat important pentru corespondența voastră. Dacă alegeți să rămâneți, nu arătați că sunteți jurnaliști. În astfel de situații statutul de

jurnalist nu reprezintă un avantaj și în mod cert nu vă va aduce beneficii profesionale.

În timpul protestelor violente, un reporter poate fi intimidat sau atacat direct de protestatari, mai ales dacă izbucnirea violenței nu este spontană, ci premeditată. Violența spontană este îndreptată către cei împotriva cărora s-a ieșit în stradă sau vine ca un rezultat al incidentelor din timpul protestului (de exemplu - o reacție la brutalitatea poliției). Violența organizată are de multe ori ca țintă jurnaliști (de ex., în timpul mitingurilor partidelor politice radicale sau alte organizații care includ huligani “profesioniști”, deghizați de cele mai multe ori care suporterii de fotbal). Astfel de proteste necesită precauție extremă. Nu arătați că sunteți jurnaliști, evitați să puneți prea multe întrebări și stați cât mai departe de epicentrul turbulențelor.

În timpul demonstrațiilor violente, poliția și forțele de ordine reprezintă de asemenea o amenințare la adresa jurnaliștilor. În funcție de identitatea organizatorilor și opinia colaboratorilor despre trustul vostru media și despre voi, puteți deveni o țintă a agenților de securitate care lucrează în interesul persoanei care îi plătește și nu în interesul public.

Poliția vă poate lua în vizor mai ales dacă relațați dintr-o țară autoritară sau totalitară, unde jurnaliștii sunt percepuți ca inamici, mai ales dacă relatează despre proteste antiguvernamentale. Uneori fiindcă ei la rândul lor sunt mânioși și intimidați de situația creată. În orice caz, dacă cineva vă amenință sau vă atacă, alarmați imediat alți jurnaliști și încercați să părăsiți zona.

Dacă poliția încearcă să vă aresteze în timpul unor proteste violente și haotice și nu puteți scăpa, spuneți-i că sunteți un reporter și arătați legitimația de presă. Dacă nu este o măsură eficientă, atunci nu opuneți rezistență. Încercați din nou, într-un loc mai pașnic, departe de protestatari, chiar dacă asta înseamnă o secție de poliție. O să fiți auzit de cineva mai calm și cu mai mare autoritate. În orice caz, dacă mai apucați, ar fi indicat să adunați informații și să luați declarații de la organizatori încă dinaintea declanșării demonstrației. Restul poate fi completat de un alt jurnalist, într-o redacție aflată departe de scena evenimentelor (prin apeluri telefonice, verificarea informațiilor sau monitorizarea altor relatări). Este important pentru un jurnalist aflat la un protest violent, să fie cât mai discret posibil, astfel încât să urmărească nestingherit evenimentele din teren.

Example/Experiențe similare

Când un reporter este prea departe de epicentrul evenimentului

În anii trecuți, Parada Gay Pride din Belgrad, Serbia, a fost întreruptă din două motive: prima dată din cauza atacului unor organizații conservatoare extreme și a huliganilor din fotbal, iar a doua oară a fost anulată din cauza riscului de securitate mult prea mare. Prima manifestație publică a celor de la LGBT a avut loc în 2010. Organizarea ei a fost posibilă

fiindcă traseul paradei era foarte scurt, iar poliția putea bloca întregul cartier în care avea loc manifestația, iar oricine dorea să intre era legitimat și controlat. Din acest motiv, nu exista nici o posibilitate pentru opoziția Pride să perturbe parada, iar jurnaliștii care relatau erau în deplină siguranță.

Dar asta nu înseamnă că au fost evitate ciocnirile. În afara zonei încercuite de poliție, extremiștii și huliganii din fotbal au distrus mașini, au aruncat “cocteiluri Molotov” în poliști și au incendiat mai multe containere de gunoi. Jurnaliștii au considerat mai interesante aceste incidente decât parada LGBT. Un jurnalist croat și un coleg de la săptămânalul *NIN* din Belgrad au decis să părăsească zona protejată fiindcă nu aveau o vizibilitate foarte bună acolo. Astfel că de data asta, au părăsit epicentrul demonstrației pentru ceva ce se întâmpla în afara ei.

Luând în considerare faptul că jurnalistul croat era perceput un inamic la fel mare ca membrii LGBT de către huliganii sârbi, el și-a urmat colegul, care l-a prezentat ca fiind tot un jurnalist de la *NIN*. Trucul a funcționat. Acum puteau privi huliganii de aproape cum vandalizează tot ce le iese în cale. Au luat chiar declarații de la ei și ascultat comunicările dintre ei, din care reieșea faptul că atacurile nu era spontane, că parada LGBT era doar un motiv de a vandaliza și de a transmite mesaje politice ale organizatorilor atacului.

Un grup de 20 de huligani au atacat sediul trustului media RTV *B92* din Belgrad, Serbia, în timpul paradei LGBT din Belgrad (29 September 2014). Jurnaliștii de la *B92* sunt ținte obișnuite ale huliganilor naționaliști, dar de această dată protecția poliției a fost mai puternică. Un polițist a fost rănit, dar nici un jurnalist.

Când un reporter este în epicentrul evenimentelor

Un jurnalist croat relata de la o conferință Interpol din Roma. Avea puțin timp liber și a decis să se deplaseze în centrul orașului împreună cu un coleg. Acolo au dat peste proteste zgomotoase, dar non-violente. Erau proteste împotriva lui Silvio Berlusconi, în funcția de premier la acea vreme. Curiozitatea jurnalistică i-a purtat spre în mijlocul maselor, unde erau adunați cei mai nervoși și zgomotoși protestatari. Mulțimea era înconjurată de poliști, echipați pentru intervenție, iar pe acoperișuri puteau fi zăriți câțiva lunetiști.

Prezența masivă a poliției i-a enervat și mai mult pe protestatari și se părea că masele vor reacționa violent. Poliștii au devenit victimele atacurilor verbale, dar și ale unor obiecte aruncate din mulțime. Dintr-o dată un grup de protestatari a început să strige către jurnaliști. La început nu înțelegeau care este motivul. Protestatarii nu aveau de unde să știe că erau jurnaliști croați și nici comportamentul lor nu era un motiv de iritare. Unul dintre jurnaliști și-a dat seama că pe cămașa colegului său rămăsese ecusonul cu POLIZIA (poliție). Un astfel de ecuson primiseră drept suvenir toți cei prezenți la conferința Interpol. Nu și-

a dat seama de asta până când protestatarii n-au început să îl bruscheze în tentativa de a-i smulge ecusonul.

În timp ce un ziarist țipa că nu este un polițist, celălalt a comis o altă greșeală – și-a scos pașaportul și l-a înmănat protestatarilor ca să dovedească că nu este nici măcar cetățean italian. Degeaba. Nimeni nu îl asculta. Nu doar că era aproape să își piardă pașaportul, dar i-a înfuriat și mai tare pe protestatari. Mulțimea a început să năvălească pe ei și s-au împărțit primii pumni. Un grup de forțe de ordine de intervenție rapidă a intrat în mulțime și i-a scos pe cei doi jurnaliști, plansându-i într-un loc sigur printre clădiri. De la o distanță sigură și protejați de poliție, ei au urmărit protestele câteva ore dintr-un balcon, până când poliția a considerat că este suficient de sigur să îi lase să plece.

Întotdeauna aveți grijă să nu atrageți atenția printr-un nu știu ce detaliu controversat. Nu puteți și niciodată unde vă duce instinctul jurnalistic și câte probleme puteți să întâmpinați din cauza unui lucru care nici nu v-a trecut prin minte.

Când un reporter este intimidat direct sau atacat

În centrul orașului Belgrad, în 2008, radicalii ultranaționaliști au organizat un protest după arestarea lui Radovan Karadžić - acuzat de crime de război în Bosnia și Herțegovina - și extrădarea sa la Haga. Ne așteptam la un miting marcat de violențe și la atacuri ale huliganilor asupra jurnaliștilor care urmau să relateze de la fața locului, în special la adresa celor care provin de la trusturi media care nu sprijină naționalismul și crimele de război. Asta s-a și întâmplat. Un reporter de la agenția *Fonet* a fost atacat, iar camera sa a fost distrusă. Atacul a fost filmat de Boško Branković, un cameraman al *TV B92*. Jurnaliștii de *TV B92* au fost atacați în repetate rânduri din cauza relatărilor pacifiste care condamnau crimele de război. Mulțimea s-a năpustit asupra cameramanului. Camera i-a fost distrusă, iar piciorul i-a fost rupt. N-a putut lucra mai multe luni. A plătit scump solidaritatea cu colegii săi, dar ceea ce a făcut a fost singura mutare posibilă pentru un profesionist într-o misiune jurnalistică.

C: A relata despre dezastre naturale sau provocate de om

Fiind aproape de o situație în care natura sau omul crează probleme majore care periclitează viețile omenești, monumente ale naturii, proprietăți, clădiri la o scară largă, este una dintre principalele provocări pe care le poate întâmpina un jurnalist profesionist. Astfel de situații îl/o pot catapulta spre glorie, dar în același timp îi pot pune în pericol existența. În afara faptului că trebuie să fii conștient de principalele provocări, o regulă de bază trebuie respectată indiferent de cost:

Stați la o distanță sigură!

Nici un succes jurnalistic nu poate ameliora o rănire gravă, dizabilitatea sau chiar decesul. În plus, este absolut esențial să urmați instrucțiunile primite de la persoana în drept, pentru a evita complicarea și mai tare a situației. A relata despre dezastre este extrem de important, dar conștientizarea consecințelor celor întâmplate este mult mai esențială. Un ziarist trebuie să încerce mereu să fie o parte a soluției, nu să creeze probleme suplimentare.

Ce presupune

Un dezastru natural este un eveniment negativ major rezultat ca urmare a unui proces natural de pe pământ și poate cauza pierderi de vieți omenești și pagube materiale, lăsând în urmă pagube economice, gravitatea sa fiind măsurată în funcție de numărul de locuitori afectați și de abilitatea lor de a-și reveni. Exemplele majore de dezastre naturale sunt:

Cutremur, inundații, incendii de vegetație, avalanșe, erupții vulcanice, tsunamiuri, taifun, uragan, ciclon, viscol, valuri de căldură, epidemii majore (cum ar fi virusul Ebola în anumite părți din Africa în 2014, dar și altele începute încă din 1976) sau bolile precum infecția cu virusul de deficiență imună la oameni și sindromul de deficiență imună (HIV/AIDS).

Dezastrele provocate de om sunt: pericolele industriale, contaminarea cu radiații, accident majore de transport, colapsuri structurale (de exemplu, infrastructura rutieră).

Toate dezastrele naturale sau provocate de om pot apărea în orice moment fără nici un fel de avertisment. Ele reprezintă în mod cert o oportunitate deosebită pentru ziariștii profesioniști, indiferent dacă aparțin de o redacție sau lucrează pe cont propriu. La fel de adevărat este că și provocările și riscurile sunt uriașe și includ dar nu se limitează la:

- Căderea comunicațiilor
- Transportul îngreunat sau complet blocat
- Căderea completă sau parțială a curentului electric
- Riscul de îmbolnăvire/infestare

Pentru a aborda subiectele de mai sus și a le detalia într-o manieră eficientă, jurnaliștii și media trebuie să respecte o serie de reguli specifice care le vor permite să își îndeplinească îndatoririle în manieră rapidă și eficientă, fără a se compromite și fără a obstrucționa activitatea personalului de urgență (echipe de salvare, armată, poliție, unități de protecție civilă, etc).

Este esențială stabilirea unor conexiuni pentru a menține comunicarea cu colegii. Radiouri duale pot fi utilizate, de exemplu, dacă nu funcționează liniile telefonice dintre două lo-

calități. Redacțiile ar trebui să se pregătească în avans pentru posibilitatea unui dezastru într-o zonă limitrofă prin crearea și actualizarea unui plan detaliat de urgență, în timp ce jurnaliștii desemnați să acopere subiectele catastrofelor în zone îndepărtate de redacție ar trebui să recitească protocolurile de securitate înainte de plecare.

Echipamentul adecvat joacă de asemenea un rol foarte important. Generatoarele, lanternele, bateriile, radiourile duale cu baterii de rezervă, dispozitive de localizare GPS, truse de prim-ajutor și echipamentul suplimentar de prim-ajutor nu ar trebui să lipsească din rucsacul unui jurnalist. Conserve cu mâncare, sticle de apă potabilă, pătuțuri și păturile pot fi utile în zonele afectate de dezastru.

Vehiculele presei ar trebui să fie echipate cu echipamente de urgență, incluzând truse de prim-ajutor, triunghiuri de semnalizare și pături. Hărți uriașe ar trebui păstrate în redacții, pe care să fie marcate locațiile spitalelor, clinicilor de urgență, în special cele de pediatrie, refugiile, centrele de transport, școlile și alte clădiri care pot fi folosite de refugiați sau familii pe timp de criză. Hărțile topografice ar trebui să fie la îndemână, unde să poate fi identificate zonele joase care pot fi afectate de inundații.

Pericolele ascunse precum radioactivitatea sau virusurile ar trebui tratate cu seriozitate, exact ca cele naturale. Potrivit Manualului de prevenție al *The New York Times*, lansat în 2011, “distanța, timpul și ecranarea sunt singurele dispozitive de protecție la îndemâna unui reporter.”

Cum să relatezi

În cazurile de dezastre naturale sau provocate de om, un jurnalist profesionist trebuie să rămână calm, să se asigure că siguranța lui/ei nu este pusă în pericol și abia apoi să își înceapă activitatea. Ea/el ar trebui să evite să devină un activist decât un reporter, dar nu trebuie să refuze să ofere ajutor dacă alții se află într-o situație critică. Mai important, ea/el ar trebui să aibă întotdeauna în minte că situațiile de urgență nu înseamnă jurnalism de urgență, ci tocmai opusul. Trebuie să încerce să depășească greutățile și să contribuie la îmbunătățirea rezultatului prin informarea opiniei publice într-o manieră eficientă și de o acuratețe totală.

Așa cum s-a menționat anterior, jurnaliștii ar trebui să evite să se expună la risc și să devină o povară pentru echipele de urgență și colegii lor. Ar trebui să lucreze în echipe de cel puțin doi, preferabil trei persoane, în timpul relatărilor de la fața locului, astfel încât unul dintre ei să aibă întotdeauna la îndemână o trusă de prim-ajutor. Ar trebui să aveți asupra voastră documente care includ grupa de sânge sau potențialele alergii, precum și un fluier.

Abia după ce v-ați autoasigurat ar trebui să începeți activitatea. Este o sarcină deosebit de solicitantă, având în vedere circumstanțele din jur, dar trebuie să aibă mereu în minte că

toate principiile de bază ale jurnalismului etic și obiectiv (analizate într-un capitol separat) sunt la fel sau chiar mai importante în astfel de situații.

Din moment ce mii de oameni din zonele afectate și milioanele de pe restul mapamondului așteaptă o imagine corectă a celor întâmplate, un jurnalist profesionist este obligat: să fie precis, fără exagerea sau subestimarea situației, să transmită o corespondență care să includă cel puțin câteva declarații din partea autorităților și/sau a echipelor de salvare. Martorii joacă de asemenea un rol important. Respectați limitele lingvistice și culturale. Un dezastru nu are granițe și se poate extinde rapid spre alte regiuni sau/și alte țări.

Un jurnalist profesionist trebuie să respecte diferitele substraturi etnice, lingvistice sau culturale din zonele afectate. Să dovedească conștiință și sensibilitate. Relatările despre persoane ucise, rănite sau evacuate ar trebui transmise cu maximum de respect față de cei implicați. În astfel de momente, un jurnalist profesionist ar trebui să fie foarte puțin spre deloc intruziv, dar în același timp să continue să caute după subiecte care sunt importante și diferite.

Victimele și familiile sunt în stare de șoc și pot suferi efectele unei traume. Jurnalistul trebuie să fie atent să nu le adâncească suferința și să încerce să le explice ce caută și de ce este important să discute cu ei. Dacă nu își dau acordul pentru un interviu, atunci ar trebui să îi abordați fără microfon sau camere pentru a construi legătura și încrederea. Trebuie să fiți mereu conștienți de faptul că tristețea și emoția pot fi surprinse și de la distanță prin imagini indirecte. Apropierea excesivă de o familie îndoliată nu este întotdeauna cel mai eficient mod de a relata despre un dezastru.

Relatați și nu deveniți un activist. Un ziarist profesionist este o ființă umană, dar în același timp ea/el nu ar trebui să uite niciodată motivul prezenței sale în zona afectată. Nu ar trebui să se angajeze în muncă de salvare, ci trebuie să contacteze experți și să caute să afle despre posibilele neglijențe ale autorităților, dar să prezinte ambele versiuni ale situației.

Chiar și în situațiile de breaking news, un jurnalist trebuie să pună la îndoială orice comunicat de presă, chiar dacă este oferit de o agenție de presă guvernamentală sau din partea forțelor de ordine, și să investigheze în același timp declarațiile lor. Rețineți că la relatările despre dezastru, a fi primul nu înseamnă nimic dacă relatarea nu respectă normele de acuratețe.

Dintre cele de mai sus, este mai mult decât evident că cel mai important este ca redacțiile să respecte recomandările pentru relatarea în caz de dezastru, precum și organizarea unor traininguri adecvate, ca jurnaliștii care sunt trimiși în acele zone să fie cât mai bine pregătiți. O mare parte dintre recomandări și traininguri ar trebui dedicate problemelor care nu pot fi rezolvate în timpul unui asemenea incident, cum ar fi trauma psihologică a celor afectați, cât și urmările unui dezastru

Example/Experiențe anterioare

Dezastre naturale

Cutremurul din Haiti, 2010

“Vrem ca media să respecte viețile oamenilor care ‘nu sunt noi’. Așa cum am așteptat opt zile să aflu că mama și bunica mea sunt bine în Port-au-Prince, am vrut să mă agăț de amintirile plăcute despre persoana care m-a adus pe această lume și care m-a învățat să fiu generos și tenace. Să profităm de oportunitatea acestei tragedii oribile pentru a cere ceva mai bine pentru sursele noastre de știri: demnitate pentru toată lumea.”

Manoucheka Celeste, jurnalist din Haiti

Tsunamiul din Indonezia, 2004

“Nu am fost niciodată într-un loc ca acesta. Am relatat despre mai multe cutremure, dar este de departe cel mai rău lucru pe care l-am văzut petrecându-se într-o comunitate. Nimeni de acolo nu a rămas neafectat. Toți pe care i-am întâlnit au pierdut pe cineva sau au trăit o experiență dură în timpul tsunamiului. Acum toți dintre noi, ca oameni vrem să ajutăm persoanele în locul în care suntem, și din când în când mai ducem câte un soldat rănit la spital sau ajutăm un indivit. Dar dacă ai un oraș atât de afectat, atunci e un lucru bun să rămâi de fapt neimplicat. Este neprofesionist să ajuți pe toată lumea.”

David Loyn, corespondent BBC World

Inundațiile din Serbia, 2014

“Autoritățile ne-au ținut mai multe ore departe de localitatea Obrenovac. După ce am văzut ce am văzut când am intrat în oraș, mi-am dat seama că erau îndreptății să o facă. Era numai apă, poliție și armată. Nu am mai văzut inundații care să acopere un oraș cu zeci de mii de locuitori. Dar tocmai asta se întâmplase aici.”

Manuela Strinu, jurnalist român

Dezastre provocate de om

Explozia reactorului nuclear de Cernobîl, 1986

“Eram la St. Petersburg, relatam despre întoarcerea lui Vladimir Horowitz, un pianist care redebuta după întoarcerea sa în Rusia, după cred 40 de ani de plecarea sa. Când m-

am întors la hotel să scriu despre asta, am primit un mesaj prin telex de la biroul din Moscova al *The Washington Post*, în care se transmitea pe scurt că a fost un accident nuclear minor în vestul Ucrainei. La acea vreme, mă aflam de suficient timp în Rusia ca să îmi dau seama că atunci când ei spun că e ceva minor, de fapt avusese loc un incident major care necesită atenția mea directă - și așa a fost, pentru aproape trei luni.”

Gary Lee, fost corespondent Washington Post la Moscova

Explozia reactorului nuclear de la Fukushima, martie 2011

“Aparatul care măsoara radioactivitatea indica valori tot mai mari, dar tu nu simți nimic. Nu miroși nimic, nu simți căldura, nu simți efectiv nimic. Și aceasta este de fapt cea mai înspăimântătoare parte a întregii expediții”.

Tetsuo Jimbo, jurnalist japonez și fondator al site-ului Videonews.

Partea a 2-a:

A relata sub presiune

Reguli general aplicabile

Chiar dacă ea/el nu se află sub amenințarea armelor în mijlocul unei zone de război, sau nu relatează din mijlocul unor proteste violente, un reporter poate fi sub presiune. Ziariștii care investighează subiecte de interes public sunt apreciați de puținii cititori, telespectatori sau ascultători care înțeleg importanța activității lor. Nu sunt îndrăgiți de infractori sau politicieni corupți și uneori nici măcar de proprietarii trusturilor de presă la care lucrează, șefii și colegii lor de redacție. Reporterii sunt oameni care resimt diferite forme de presiune - de la a nu publica un articol, până la tentative de a fi mituiți, amenințări directe sau chiar atacuri. Sunt sub presiune din cauza oamenilor cu putere politică și financiară și din cauza celor corupți din sistem. Uneori viețile lor sunt adevărate coșmaruri, dar nu în vise, ci în realitate.

A. Presiune internă (colegi, superiori, angajatori, proprietari media):

Ce presupune

În țările din sud-estul Europei aflate în tranziție, mulți proprietari media sunt implicați într-un lanț de corupție, conectați la politicieni și magnați, iar statutul de proprietar media le conferă obiective care n-au nimic în comun cu interesul public. Tocmai de asta, ei nu sunt interesați de jurnalismul de investigație sau reportaje analitice pe subiecte cu adevărat importante. În astfel de trusturi media, șefii nu sunt cei mai experimentați și competenți jurnaliști, ci mâna mai lungă a proprietarului. Ei nu sunt interesați de calitatea produsului media, ci de interesele proprietarului. Ca totul să meargă fără cusur, sunt preferați ziariștii obedienți, în timp ce adevărații profesioniști sunt ignorați sau pur și simplu blocați în desfășurarea activității lor.

Iată câteva exemple despre modul obișnuit în care angajatorii, șefii sau colegii unui trust de presă exercită presiuni asupra jurnaliștilor care se ocupă de subiecte de interes public

- 1) Ignorare completă (neatribuire de sarcini) sau nepublicarea articolelor;
- 2) Tăieri salariale;
- 3) Amenințarea cu pierderea locului de muncă;

- 4) Tentative de mituire (de exemplu, creșterea salarială să fie condiționată de abordarea unor subiecte irelevante);
- 5) Tentative de discreditare a jurnalistului prin intermediul altor trusturi media.

Cum să relatezi

Dacă un jurnalist este angajat cu carte de muncă, este foarte greu să depășească situațiile în care nu i se publică articolele sau nu primește nimic de făcut. De obicei, un contract de munca îl împiedică să colaboreze cu un alt trust media. E mai greu să fie puși sub presiune freelancerii, dar ei sunt prea puțini dacă trusturile media nu sunt interesate de subiecte de interes public. Cei interesați nu sunt bogați și nu pot susține activitatea jurnalistică serioasă, astfel că tot mai mulți ziariști sunt obligați să își dea demisia și să lucreze pe cont propriu.

Astfel de situații apar și în urma tăierilor salariale. Mulți ziariști consideră că este mai bine să încasezi ceva decât să nu mai fii plătit deloc. Sunt tot mai mulți ziariști șomeri de la o zi la alta. Asta dovedește că amenințarea cu pierderea locului de muncă este cea mai eficientă măsură de exercitare a presiunii.

Salarii la fel sau chiar mai mari, pentru mai puțină muncă care de obicei este irelevantă și deloc în interesul public nu ar trebui acceptate de jurnaliștii cu integritate. Evident că refuzul, un fel de respingere a mituirii, va fi urmat în final de concediere. Virtual este imposibil să suporti o asemenea presiune în media. Trecerea la un alt trust media sau pe cont propriu este singura posibilitate de a rezista la presiune. Dar opțiunile pentru freelanceri sunt limitate.

Cea mai bună protecție împotriva presiunii angajatorului și a șefilor este solidaritatea, sprijinul reciproc al ziariștilor care vor să lucreze în interes public, loialitatea față de profesie, decât cea pentru un patron corupt. Mai mult, jurnaliști independenți ar trebui să relateze despre colegii aflați sub presiunea exercitată de proprietarii media.

Trusturile media care promovează și protejează interese private ale proprietarilor media uneori îi atacă pe jurnaliștii care lucrează în interes public, acuzând că munca acelor jurnaliști este corupție deghizată, creată pentru a-i proteja pe unii și a-i ataca pe ceilalți. Nici măcar viețile private ale jurnaliștilor nu sunt cruțate. Cea mai bună apărare este de a-ți face treaba la cele înalte standarde profesionale. Colegii și trusturile media cu standarde profesionale ar trebui să intervină în apărarea colegilor atacați.

Example/Experiențe anterioare

Ne vom referi din nou la experiențele lui Saša Leković, care va relata o serie de exemple din practica personală întâlnită la diferite publicații și diferiți angajatori, pe care le consideră utile pentru această broșură.

“După o activitate de zece ani pentru același angajator, m-am trezit că eram plătit foarte bine, dar suportam presiuni de două feluri din partea șefilor: fie nu vroiau să îmi publice subiectele sau umblau pe text și nu mă semnau. Nu am vrut să îmi pierd integritatea, așa că am demisionat.

“Cu câțiva ani înainte am fost ținta unei alte metode de a pune presiune - diminuarea salariului. Am reacționat prin plecare la o altă publicație, deținută de același proprietar, care avea nevoie de jurnaliști de profilul meu. Nu am întâmpinat probleme salariale acolo. Era o posibilitate la acea vreme, să rezolvi o astfel de problemă prin transferul la o altă publicație din același trust. Astăzi, pe timp de criză și condiții de angajare incerte ar fi incomparabil mai greu de repetat această mutare.

“De câteva ori am fost atacat de alte trusturi media, direct sau indirect. De fiecare dată a fost un trust media care încălca în mod constant principiile etice și profesionale, instiga la ură și exercita presiune pe acei proprietari media care erau considerați inamici. Un astfel de atac indirect era o caricatură într-un ziar, care sub pretextul umorului, viza diferite persoane. La un moment dat a fost un personaj care semăna cu mine, avea un nume similar cu al meu, și era acuzat că a fost mituit cu ‘bani și băieți’ de un cunoscut interlop.

“Un exemplu pentru un atac direct a fost un articol postat pe un site după ce eu publicasem un text despre spălarea de bani a unei companii offshore. În articolul de pe site eram acuzat că în investigația mea am omis intenționat numele mai multor companii vinovate fiindcă am vrut să le protejiez proprietarii. Într-un alt caz, același site mă acuza că fac ‘muncă murdară în media’ în folosul unui politician. În primul caz, am ignorat atacul fiindcă toți cei care mă cunosc și-au dat seama imediat că este un nonsens evident. În al doilea caz, am folosit argumente pentru a respinge atacul prin intermediul rețelelor de socializare, fiindcă eram freelancer la acea vreme și nu aveam o redacție care să mă susțină, iar reacția din media a lipsit cu desăvârșire.

B: Presiune externă (politicieni, companii, publicitari, grupuri religioase, interlopi / mafiști, persoane publice):

Ce presupune

De multe ori presiunea de la proprietari este de fapt un rezultat al presiunii politicienilor, oamenilor de afaceri, în special din partea marilor companii de publicitate. Politicienii, oficialii de stat, publicitarii, patronii și angajații unor firme dubioase de cele mai multe ori nu contactează jurnaliștii direct, ci prin intermediul proprietarilor, care apoi pun presiune pe jurnaliști, de multe ori prin intermediari, în special redactor-șefi. În astfel de caz, ziaristul are șanse minime să dovedească de unde provine de fapt presiunea sau că este de fapt vorba de presiune. Iată câteva dintre principalele provocări:

Politicieni influenți pot exercita presiune la comandă directă de a fi sau nu publicat un material. De asemenea, de exemplu, ei pot solicita să fie intervievați de un anumit trust de presă sau îi pot pedepsi pe aceștia oferind interviuri exclusive pentru un trust rival. Oficialii de stat pot exercita presiune asupra jurnaliștilor prin neeliberarea unor informații de interes public, care ar trebui eliberate conform legii.

Companiile de publicitate pot reduce solicitările de reclame sau pot sista complet colaborarea cu un anumit trust media și astfel să îi influențeze pe patroni și pe șefi, de exemplu să nu mai publice informații negative despre ei, companiile sau partenerii lor.

În afara presiunilor de mai sus, mai amintim și mituirea, care este foarte eficientă -publicitate mascată, călătorii și alte beneficii.

Cum să relatezi

Un jurnalist trebuie să refuze toate tipurile de mituire sau alte forme de presiune și să se mențină la standarde profesionale înalte pe durata activității sale.

Să nu depindă de un număr mic de surse de încredere.

Să nu aibă “bile negre” în viața profesională sau privată. Riscă să devină foarte ușor vulnerabil.

Dacă sunteți sub presiune dar nu o puteți dovedi public, “împrăștiati zvonul” în cercurile jurnalistice. Cei care vă atacă vor afla că nu vă este frică de ei.

Păstrați orice probă a șantajului (sms, email, documente, înregistrări audio sau video) într-un loc sigur și împărțiți persoanelor de încredere.

În cazul presiunii directe de orice natură dovedibile, un ziarist trebuie să informeze asociația jurnaliștilor și opinia publică. Dacă este vorba despre o faptă penală (ex. amenințare), trebuie informată poliția.

Exemple/Experiențe anterioare

Un alt exemplu din experiența lui Saša Leković:

“Odată un fost ministru de Interne a refuzat să acorde un interviu pentru publicația la care lucram, invocând un articol scris de mine. Din moment ce articolul meu respecta în totalitate standardele profesionale, l-am rugat pe redactorul-șef să lase pe mine să îi iau interviu. A acceptat, doar că după interviu, ministrul a insistat ca acesta să fie “autorizat”,

un proces în urma căruia și-a permis să schimbe nu doar răspunsurile sale, ci și întrebările mele, unele fiind omise în totalitate.

“I-am solicitat redactorului-șef să publice ce a făcut ministrul, iar el a promis că o face. Dar m-a păcălit. M-am revoltat, iar la puțin timp mi s-a tăiat salariul.”

Inundațiile din Serbia, 2014

Inundațiile masive care au devastat Serbia la sfârșitul lunii mai 2014 au adus la lumină și presiunile și cenzura Guvernului sârb asupra presei. Guvernul sârb a instaurat starea de ur gență, care, printre alte libertăți, dădea voie autorităților să rețină persoane pentru “incitare la panică în timpul stării de urgență”

Utilizatorii de internet au început să comenteze și să împartă informații despre inundații pe rețelele de socializare și pe bloguri, mulți criticând reacția întârziată a autorităților în unele zone și lipsa unui sistem de alarmare pentru astfel de situații.

Au fost chemați la interogări de poliție pentru criticarea eforturilor guvernamentale. În același timp, blogul “*Druga strana*” (Cealaltă parte) și portalul *Teleprompter* au fost oprite temporar, în timp ce tot conținutul blogului lui Dragan Todorović a fost șters, el republicând un articol cu motivele pentru care Aleksandar Vučić ar trebui să demisioneze.

Ca un răspuns, ziariștii și bloggeri au redactat o postare comună pe blog (În fața cenzurii), vorbind deschis împotriva cenzurii și a intimidării media. A fost postată și repostată de zeci de bloguri și publicații în data de 24 mai 2014. Conform postării, autoritățile nu pot reține pe nimeni care gândește altfel decât ei, așa că e mai ușor să îi proclama “mincinoși și nebuni”

Diseminarea pe scară largă și acceptarea de către public a postării a forțat Guvernul sârb să ofere măcar câteva explicații pentru comportamentul din timpul celor mai critice zile.

C. A relata sub presiune directă sau a dării în judecată

Ce presupune

Un jurnalist este rar amenințat direct de politicieni, publicitari sau oameni de afaceri. Aceștia utilizează metode mai sofisticate, evidențiate în subcapitolul anterior. Interlopul apelează mai des la amenințări directe, dar chiar și cei versați apelează la un intermediar care să spună jurnalistei/ului că ar trebui “să aibă grijă” ce face fiindcă știe la ce școală merg copiii săi. Cel mai răspândit tip de persoane care încearcă să intimideze sau chiar să atace direct

sunt așa-ziiși “pești mici” din cercurile interlope și chiar din cel al oamenilor obișnuiți care se simt amenințați de activitatea jurnalistului. Evident, doar fiindcă infractorilor periculoși le displace să amenințe direct nu înseamnă că nu organizează bătăi sau chiar asasinări ale jurnaliștilor. În țările cu un regim autoritar sau totalitar intimidarea directă sau atacurile asupra integrității fizice sunt organizate și de autoritățile guvernamentale.

Iată câteva dintre principalele provocări:

“Sfatul prietenesc” sau amenințarea directă prin telefon (anonim sau nu) este o metodă de intimidare. Mesajele SMS și email se adaugă la această listă dar nu sunt o metodă frecventă fiindcă pot fi ușor urmărite.

Amenințarea membrilor familiilor jurnaliștilor este o metodă de intimidare foarte eficientă. Asta poate scutura chiar și cei mai puternici oameni.

În afara interlopilor, metodele de intimidare sunt folosite și de serviciile secrete. Ele pot fi combinate cu mituirea, șantajul sau intimidarea directă. Autoritățile recurg la amenințări cu închisoarea și cu procese penale.

Mai mult, spre deosebire de atacurile fizice directe, interlopii puternici și serviciile secrete agresează și asasinează într-un mod foarte greu de dovedit.

Uneori, în astfel de situații, trusturile media se întorc împotriva propriilor jurnaliști, în loc să îi protejeze.

Cum să relatezi

Orice amenințare sau atac fizic la adresa unui jurnalist sau unui membru al familiei sale trebuie publicat și raportat la poliție. Un ziarist care nu se teme și rezistă la presiune este întotdeauna un mesaj public mai bun decât tăcerea.

Solidaritatea de breaslă este în astfel de cazuri de o importanță extremă. Toate cazurile de amenințări serioase și atacuri fizice trebuie făcute publice și la nivel internațional.

În orice caz, nu uitați de recomandările primite în subcapitolul presiuni externe.

Exemple/Experiențe anterioare

Jurnalistul Saša Leković a fost amenințat prin telefon direct de interlopi, familia sa a primit amenințări indirecte, i-au fost blocate frânelor de mașină, cineva a încercat să îl împingă de pe carosabil în timp ce conducea. Nu a păstrat tăcerea, iar amenințările s-au

oprit. Când cineva te amenință este important să faci public asta și să nu schimbi maniera în care relatezi. Uneori nici asta nu îți este de folos.

Colegul croat Željko Peratović a îndurat toate formele de presiune. A primit nenumărate amenințări, editorii refuzând să îi publice articolele sub presiunea serviciilor secrete și în final au găsit o scuză ca să îl dea afară. Nimeni n-a mai vrut să îl angajeze, dar tot nu a renunțat la presă. Este foarte activ ca freelancer și blogger și tratează exact subiectele care i-au provocat demiterea - serviciile secrete și activitatea lor ilegală.

Jurnalista croată Helena Puljiz, în timp ce era acreditată la Administrația Prezidențială a țării, a fost victima unei tentative de recrutare a serviciilor secrete. Când acestea au eșuat, au încercat să o șantajeze în 2004 prin scrisori în care i se transmitea că este urmărită, amenințări că se vor publica fotografii compromițătoare din viața ei privată și prin concedierea fratelui ei din poliție. Redacția a renunțat la ea și i-a fost imposibil să se angajeze pentru mult timp. Dar nu a cedat - a depus plângere și a câștigat în instanță după un proces care s-a încheiat după zece ani, în 2014.

Jurnalista de investigație din Azerbaidjan, Khadija Ismayilova, a fost arestată la finalul anului 2014, fiind acuzată pe nedrept de "instigarea la sinucidere" pentru a fi intimidată și pedepsită pentru dezvăluirile ei în scandalul de corupție din jurul președintelui Ilhan Aliyev. Mulți jurnaliști au redactat scrisori de protest pe care le-au depus la ambasada Azerbaidjanului din țările lor și au organizat proteste în care solicitau eliberarea kolegei lor, în timp ce Rețeaua Mondială a Jurnaliștilor de Investigație a decis continuarea investigației ei. Acesta este un răspuns pe măsura presiunii pe care a trăit-o.

Din păcate, în acest moment, în unele țări tot mai mulți jurnaliști sunt încarcerați, pedepsiți pentru activitatea lor. În unele țări este frecventă asasinarea jurnaliștilor. De exemplu, jurnalista sârbă Brankica Stanković a dezvăluit timp de un deceniu scandaluri de corupție, în emisiunea Insider a postului *TV B92* din Belgrad. Ea este în continuare amenințată și s-a încercat și asasinarea ei. Din 2009, ea trăiește sub protecția poliției. Astfel, ea a fost blocată în desfășurarea activității sale, dar nu a renunțat. Echipa ei continuă să lucreze, iar ea a rămas editorul lor. A scris o carte despre ce tot ce i s-a întâmplat.

Scrisoarea din închisoare a lui Fusun Erdogan, jurnalista turcă care a stat 7 ani în temniță pentru activitatea ei jurnalistică

17 ianuarie, 2013

Bună,

Numele meu este Fusun Erdogan și redactez această scrisoare din închisoarea pentru femeii Gebze (de lângă Istanbul), Turcia. Sunt căsătorită și am un băiat. Dețin cetățenia

turcă și olandeză. Sunt jurnalistă și am lucrat întotdeauna ca jurnalistă în Istanbul, de la întoarcerea mea în Turcia în 1989 până la arestarea mea în 2006.

Acum sunt deja în al șaptelea an de închisoare. Cazul meu nu s-a terminat încă. La fiecare înfățișare, procurorul de caz folosește același clișeu general “pe baza tipului de infracțiune și a evidențelor” și solicită încarcerarea mea până la următoarea înfățișare, ceea ce înseamnă încă trei luni. Nici una dintre aceste așa-zise evidențe nu este dovedită a avea vreo legătură cu mine.

Aceste clișee sunt acceptate de instanță, iar această mascaradă s-a transformat într-o execuție fără un proces corect încă din 2006. Acum am simțit nevoia să aduc această nedreptate în atenția comunității internaționale. De aceea vreau să informez toate persoanele și/sau organizațiile despre situația mea și să cer solidaritatea și sprijinul lor.

Sunt fondatorul și directorul *Radioului Özgür* care a început să emită regional, în jurul Istanbulului, în 1995. Am îndeplinit această funcție până la arestarea mea. La data de 8 septembrie, 2006, în plină zi, în mijlocul unei străzi populate din Izmir, am fost luată cu forța într-o mașină civilă deținută de polițiști sub acoperire. Din momentul în care am fost împinsă în mașină, am pierdut noțiunea timpului și a spațiului fiindcă am fost pusă cu forța între cele două scaune din față și am fost legată la ochi. Nu știam unde vor să mă ducă. Așa am călătorit pentru multe ore.

După multe ore, m-au dus într-o casă, la etajul doi, și mi-au spus să mă întind cu fața la podea, așa cum stăteau și alți oameni acolo. Când am refuzat, m-au obligat cu forța.

În timpul procedurii, m-am ales cu răni la genunchi și coate, care au fost menționate în raportul medico-legal. După ce ne-au filmat, m-au dus la o mașină. Nu știam exact ce oră e, dar trebuia să fie târziu fiindcă era întuneric, iar luminile de pe străzi erau aprinse.

Într-un final am înțeles unde sunt, când am văzut ce scria pe sediul poliției. Eram în Nazili. Am petrecut o noapte acolo, încâtușată la o mână de o bancă de lemn. Dimineața am fost urcată într-un autoturism neoficial și dusă la Istanbul. După patru zile de detenție în sediul poliției, am fost adusă în fața instanței, la data de 12 septembrie, 2006. I-am spus procurorului că nu o să ofer nici o depoziție, fiindcă nu mi s-au adus la cunoștință motivele reținerii mele.

Din același motiv, avocatul meu nu mă putea reprezenta. În acea zi am fost arestată.

Dosarul meu a fost clasificat, astfel că instanța nu mi-a comunicat nici o informație, nici mie, nici avocatului meu, până în vara anului 2007. Până atunci n-am știut care sunt acuzațiile.

În vara lui 2007, dosarul a fost accesibil nouă, iar prima înfățișare a avut loc la data de 26 octombrie, 2007. Raportul poliției era incomplet, astfel că eu m-am putut apăra doar la cea de-a treia înfățișare, în 2008. Asta înseamnă că am fost încarcerată doi ani fără să știu pentru ce. Măcar de s-ar fi încheiat victimizarea mea atunci.

Din păcate, din 2008, sistemul continuă să mă priveze de libertate pe baza unor înregistrări deținute de poliție pe un calculator. Toți directorii posturilor de radio private sunt obligate de RTUK (prescurtare în engleză pentru Consiliul Național al Audiovizualului) să ofere informații pentru Biroul de Presă al Poliției.

Infomațiile includ date actualizate cu adresele/ numerele de telefon de la muncă și de acasă. Departamentul de poliție știa deja unde stau și unde lucrez. Practic, poliția nu avea motiv să mă răpească în plină stradă în Izmir, în timp ce mă aflam într-o deplasare în interes de serviciu. Singura explicație posibilă este că au vrut să mă lege de o operațiune condusă de poliție în acel moment.

O operațiune împotriva unor organizații ilegale.

Soțul meu jurnalist și asistentul său au fost de asemenea reținuți în cadrul acestei operațiuni. În realitate era un singur motiv real pentru arestările noastre: poliția încerca să intimideze membrii presei progresive, independente, alternative și democratice. În câteva cuvinte, orice opoziție (radio sau presă scrisă) la adresa actualului sistem trebuia redusă la tăcere. Așa cum știți, nu sunt singură și mai sunt mulți ziaristi în închisoare astăzi.

Deci, ce infracțiune am comis? Sunt acuzată că aș fi liderul unei organizații ilegale, iar procurorul solită închisoare pe viață fără drept de eliberare condiționată. Pentru o astfel de pedeapsă dură, ar fi nevoie de probe și un caz solid împotriva unei persoane.

Am studiat fiecare filă a celor 40 de dosare și miile de pagini. Nu am găsit nici o probă tangibilă împotriva mea. În rechizitoriul de 300 de pagini nu există nici o probă împotriva mea. Singura informație din rechizitoriu era legată de registru.

Da, am fost fondatorul și directorul *Özgür Radio*. Toate activitățile mele au avut loc în fața opiniei publice. De ce nu a percheziționat poliția imediat casa mea și sediul radioului dacă eram membru în comitetul central al unei organizații ilegale? A făcut asta abia la două săptămâni de la arestarea mea, la data de 21 septembrie. Nu există în dosare nici o probă care să rezulte ca urmare a căutărilor lor.

De fapt, ce se află în aceste dosare de se poate folosi ca probă împotriva mea? Sunt două documente. Principalul are câteva pagini (șapte mai exact) și se află pe un calculator al poliției. Numele meu apare în partea de jos al acestor pagini. Atât. Să nu mai spun că nu

există nici o dovadă care să ateste că eu aș fi redactat acele pagini, nici o semnătură, sau amprente care să îmi aparțină.

Poliția insistă că au găsit aceste pagini într-o casă din Ocaklar, Nazilli, și că sunt extrase de pe calculatoarele deținute de organizația ilegală. Cum a fost obținută această așa-zisă ‘probă’? Chiar și din depozițiile polițiștilor reiese foarte clar că acele pagini nu au fost colectate conform protocolului stipulat în lege.

În momentul percheziției, cel mai înalt oficial al localității, comandantul satului, ar fi trebuit să fie prezent ca martor. Dar el a venit mult după finalizarea acțiunii, așa că a fost rugat să semneze o hârtie în alb care să ateste că totul a fost în regulă.

Partea mea din cele șapte pagini includea informații despre demonstrații legale și evaluarea evenimentelor care au avut loc în diferite orașe din Turcia în 2005. În plus față de aceste pagini, exista un document care conținea doar cifre și numele meu în subsol. În total șapte rânduri. Acest document a fost folosit pentru a mă acuza că aș fi contabilul-șef, și a fost dat publicității la data de 1 noiembrie 2007.

Ca urmare, conturile bancare și/sau bunurile mele, ale soțului meu și ale rudelor apropiate au fost investigate. Chiar și în februarie 2009, Unitatea Anti-Tero din cadrul Poliției Istanbul a demarat o nouă operațiune și a arestat mai multe persoane, printre care contabili, secretare, personal de curățenie și pe cofondatorul radioului, ca și pe nepotul soțului meu, contabil la cotidianul unde lucra el, precum și alte persoane pe care nu le cunoșteam.

Toți cei acuzați au fost achitați în fața instanței. Cazul a ajuns la Curtea de Apel. Procurorul consideră suficiente cele două documente ca să mă declare liderul unei organizații ilegale și cere închisoare pe viață fără drept de eliberare.

A fost adăugată la dosar și o informație din trecutul meu: a fost reținută și arestată în 1996, dar eliberată după prima înfățișare. Acuzațiile de complicitate au fost respinse. Cu o altă ocazie am fost reținută fiindcă am luat parte la un comunicat de presă pe tema masacrului prizonierilor de la închisoare Ulucanlar din Ankara. Aici aveți și versiunea oficială a acuzațiilor de la pagina 226 a rechizitoriului:

“...a încercat să schimbe ordinea constituțională prin forță, în calitate de administrator și membru al comitetului central, responsabil pentru finanțe și activitățile ilegale ale organizației ilegale, de aceea, în calitate de vinovat principal pentru toate infracțiunile comise de organizație și de membrii săi, în conformitate cu Codul Penal din Turcia, (TCK) 220/5 corelat cu TCK 314/3...”

Da, asta este! Nici mai mult, nici mai puțin! Pentru asta stau în închisoare de 6,5 ani. Asta este justiție? Când nici poliția, nici procuratura nu pot arăta dovezi concrete ale im-

plicării mele în vreo activitate ilegală. Pe baza documentului prezentat de poliție, eu sunt în primul rând declarată drept administrator al unei organizații și trasă la răspundere pentru activitățile sale.

Am încercat să rezum tratamentul violent la care am fost expusă și toate acuzațiile ce mi s-au adus din partea procurorului. Pe lângă toate problemele de natură legală, m-am confruntat și cu probleme de sănătate: tensiune ridicată, hepatita B, chisturi în ambii sâni și o creștere a miopiei (de la 2.5 la 5.0).

De parcă nu ar fi fost suficient, am fost diagnosticată cu cancer la tiroidă și operată la data de 13 noiembrie 2012. Urmez un tratament acum. Nici nu mai vreau sa menționez diferitele tipuri de probleme cu care mă confrunt din cauza suprafeței dure pe care tot timpul trebuie să stau.

Din cauza celor menționate anterior, detenția mea nu mai poate fi considerată ca o măsură de siguranță din partea procuraturii, ci a devenit o EXECUȚIE! Din acest motiv, invit toate persoane și/sau organizațiile să arate solidaritate față de mine și să fie vocea mea acolo afară, oriunde în lume s-ar afla.

Această nedreptate împotriva mea trebuie făcută publică și trebuie corectată. Toate drepturile mele trebuie reconstituite. Din acest motiv, invit toate persoanele și/sau organizațiile să arate solidaritate față de mine și să fie vocea mea acolo afară, oriunde în lume s-ar afla.

Aș vrea să vă mulțumesc pentru interesul arătat, empatia și sprijinul viitor.

Următoarea mea înfățișare este la data de 12 martie, 2013, la Curtea Penală 10 din Caglayan, Istanbul. Sper să văd câțiva dintre voi acolo.

Toate cele bune și salutări tuturor,
Fusun ERDOGAN
Adresa mea de email:
Kapali Kadin Hapishanesi A7
Gebze-Kocaeli
Turcia

***Apple Daily* atac în Hong Kong**

Un atac direct asupra presei a avut loc în Hong Kong în primele ore ale zilei de 12 ianuarie 2015. Atacatorii au aruncat câteva bombe de mici dimensiuni în clădirea *Apple Daily* din Tsang Kwan O și în reședința proprietarului *Apple Daily*, Jimmy Lai, în Ho Man Tin, Kowloon. După atac, au fost descoperite două mașini incendiate în diferite zone din Hong Kong.

La câteva ore după atac, un hoț a furat o cantitate importantă de ziare *Apple Daily* de la un chioșc din Hung Hom, Kowloon. Poliția a descoperit mai târziu hoțul într-o mașină și a deschis focul când acesta a încercat să fugă. Un polițist a fost rănit.

Nu este prima dată când *Apple Daily* și stafful lui sunt amenințați. Cel puțin patru jurnaliști au fost agresați sau au primit amenințări cu moartea în Hong Kong în 2014. Este al treilea incident în care reședința lui Jimmy Lai este atacată, prima dată în 1993 și de atunci n-a fost nimeni tras la răspundere.

(Sursa: *International Federation of Journalists / IFJ website*)

Atacurile de la *Charlie Hebdo*: ‘Este un carnagiu, o baie de sânge, Toți sunt morți’

11.30 am, în Paris. Corinne Rey, cunoscută drept Coco, un caricaturist de la revista franceză de satiră *Charlie Hebdo*, tocmai și luat fiica de la o creșă din apropiere. “Când am ajuns cu ea în fața ușii sediului revistei, doi bărbați mascați și înarmați ne-au amenințat într-un mod violent”, povestește ea. “Au vrut să ajungă înăuntru și să urce pe scări. Am introdus codul de intrare... Vorbeau perfect franceza. Au spus că sunt de la Al-Qaida.

Redacția *Charlie Hebdo* este la adresa: strada Nicolas Appert, nr. 10, o clădire anonimă cu chirie ieftină, cu pereții exteriori acoperiți de graffiti, care sunt nelipsite în arondismentul 11 din Paris.

Atacatorii, susține Rey, au fost lăsați la intrare, cu mitraliere Kalașnikov, de o a treia persoană într-un Citroen negru, cu numerele CW 518 XV, și cu geamurile fumurii. Poliția susține că ei știau care este misiunea lor: aveau cagule și veste antiglonț, țineau arme profesionale și “acționau calm și determinat”.

Au ales momentul potrivit. Miercuri dimineața este ziua când apare *Charlie Hebdo*, și când redacția de 15 membri - caricaturiști, editori, redactori - se întrunește pentru ședința săptămânală. Printre aceștia se află și patru nume faimoase - caricaturistii Cabu, Wolinski și Tignous, precum și redactorul-șef din 2012, caricaturistul Stéphane Charbonnier, cunoscut drept Charb.

Martorii băii de sânge susțin că odată pătrunși în clădire atacatorii păreau nesiguri de ceea ce urmau să facă și încotro să se îndrepte. Conform unui comentariu pe rețeaua de socializare Twitter, Yves Cresson, care lucrează la compania de producție media Bayoo, vecină cu sediul *Charlie Hebdo*, cei doi atacatori au intrat inițial în sediul lor.

“La 11.25 am, profitând de un gardian femeie, cei doi bărbați înarmați purtând cagule au intrat în redacția noastră. Îl căutau pe *Charlie*”, a scris Cresson. El a adăugat că bărbații au tras două focuri de armă printr-o ușă și o fereastră.

Un martor a declarat pentru *Libération* că atacatorii au întrebat un recepționist la ce etaj se află redacția *Charlie Hebdo*. O doamnă rămasă anonimă care lucra la etajul doi, de partea opusă a redacției *Charlie Hebdo*, a declarat pentru *France Info radio* că ea și colegii ei au auzit prima dată doar un zgomot puternic. Apoi cineva a deschis ușa biroului lor și a vrut să afle unde este *Charlie Hebdo*. “Avea o armă asupra sa. Noi ne-am adăpostit. După ce a plecat, am auzit focuri de armă. Am alergat la fereste: erau doi bărbați care fugeau, cu armele...șipau afară și trăgeau din nou.”

(Sursa: The Guardian, miercuri 7 ianuarie 2015)

Partea a 3-a:

Principii ale jurnalismului etic și obiectiv

Conform Asociației Jurnaliștilor profesioniști, cea mai reputată organizație a jurnaliștilor profesioniști din Statele Unite ale Americii, cele patru principii de bază ale jurnalismului etic sunt următoarele:

- 1) Caută adevărul și prezintă-l;
- 2) Minimizați daunele;
- 3) Acționați independent;
- 4) Fii responsabil și transparent.

În plus, un jurnalist profesionist trebuie să încerce în orice împrejurare să rămână imparțial și să relateze exclusiv ceea ce văzut cu ochii săi. Dacă am încerca să definim jurnalismul etic și obiectiv ar trebui să enumerăm următoarele: jurnalismul etic și obiectiv include valorile de bază pe care ar trebui să le dețină cineva, pentru a-și îndeplini misiunea de ziarist în cel mai profesionist mod cu putință. Dacă ar trebui să le elaborăm pe acestea, un jurnalist profesionist ar trebui să fie capabil:

- a) Să explice publicului opțiunile și procesul etic
- b) Să încurajeze și să nu evite dialogul cu publicul și alte părți aflate în directă legătură cu munca sa
- c) Să răspundă rapid la întrebările legate de acuratețe, claritate și corectitudine
- d) Să recunoască greșeala și s-o corecteze cu promptitudine și vizibilitate
- e) Să explice corecturile și clarificările cu atenție și claritate.

În același timp, ea/el ar trebui să deconspire imediat conduita lipsită de etică în jurnalism, incluzând organizațiile media și să acționeze în concordanță cu cele mai înalte standarde pe care le așteaptă de la ceilalți. Par și sună toate acestea mult prea teoretic? Poate că așa este, dar să încercăm să le transformăm în ceva concret prin oferirea unor exemple de ce ar trebui să facem și ce ar trebui să evităm.

A. Corupția:

Ce presupune

Corupția este un fenomen care necesită o amplă analiză. Adulții din toate colțurile lumii au cel puțin un exemplu de povestit. Nu este necesar să mai amintim că obligația principală a jurnalistului este să identifice sursele corupției și să le dea publicității. Dar cum rămâne cu corupția din media? Presa și angajații ei sunt adesea descriși ca “o oglindă a societății”, ceea ce înseamnă că nu pot rămâne indiferenți la patologia de care suferă fiecare societate. Una dintre principalele probleme și provocări ale societății și presei este corupția. Dar ce presupune cu adevărat corupția în presă? Ce jurnaliști pot fi numiți corupți și de ce?

Răspunsul la aceste întrebări nu este niciodată simplu. Pentru aproape toată lumea, corupția este acceptarea unui cadou pentru un articol frumos sau o excursie oferită și plătită pentru un jurnalist de o companie privată. Pentru mulți, este o sumă uriașă de bani plătită unui trust de presă prin publicitate pentru a preveni acel trust să relateze împotriva companiei de publicitate.

Pare aparent simplu să relatezi despre un sistem corupt sau despre un stat sau organizație coruptă (corupție externă), dar nu este. Trebuie să luăm în considerare circumstanțele specifice pe care le întâmpină un ziarist înainte de a relata (cât de democratic sau autoritar este un guvern, cât de dezvoltate sunt instrumentele societății civile, cât de eficiente sunt metodele folosite pentru combaterea corupției).

Devine o provocare și mai mare să relatezi despre corupția din interiorul profesiei media (corupție internă), din motive evidente (teama de a fi concediat, afinitatea față de colegi etc.).

În ambele cazuri este nevoie de un cap limpede, o atitudine obiectivă și un devotament absolut față de principiile menționate anterior.

Cum să relatezi

A relata despre corupția externă

Un jurnalist trebuie întotdeauna să recurgă întotdeauna la următoarele tactici:

Să recunoască necesitatea de a fi un câine de pază al interesului public și să vegheze asupra acțiunilor guvernamentale.

Să se asigure că afacerile publice sunt transparente și că documentele publice sunt accesibile tuturor.

Să furnizeze context. Să acorde o atenție specială dar să nu distorsioneze, nici să minimalizeze în promovarea, previzualizarea și rezumarea unui subiect.

Să adune, actualizeze și corecteze informațiile pe durata de viață a unui subiect.

Să identifice clar sursele. Publicul este îndreptățit la cât mai multă informație posibilă pentru a judeca motivația și credibilitatea surselor. În cazul surselor anonime, explicați de ce le folosiți. Este în contradictoriu să relatezi despre corupție în timp ascunzi informații fără un motiv întemeiat.

Alegeți cu atenție subiecte de interes care vă permit să răspundeți la critici și acuzații.

Evitați metodele neobișnuite de colectare a informațiilor, cum ar fi cea sub acoperire, decât dacă metodele tradiționale, transparente, nu produc informații vitale pentru interesul public.

Fiiți vigilenți și curajoși de a-i trage la răspundere pe cei ce dețin puterea. Dați voce celor fără voce.

Sprrijiniți schimbul de opinii transparent cu civilii, chiar și cel cu cei care nu vă dau dreptate.

Evitați stereotipiile. Jurnaliștii ar trebui să analizeze modurile în care valorile și experiența le modelează stilul de a raporta.

Asigurați accesul la sursele materialelor dacă acestea sunt relevante și adecvate.

Niciodată nu distorsionați intenționat un context sau o faptă, chiar și informațiile vizuale.

Dați mai mult glas celor slabi, nereprezențați, celor afectați de corupție și nu celor care înlesnesc corupția și încearcă să se autojustifice în a face asta.

A relata despre corupția internă

Un jurnalist trebuie să rețină că obligația sa principală este de a servi interesul public și nu colegii, prietenii sau angajatorii. De aceea:

Ea/el ar trebui să evite conflictele de interese, reale sau percepute și să le dezvăluie pe acestea.

În același timp, indiferent de împrejurări, trebuie să refuze cadourile, favorurile, orice forme de bani, călătorii gratuite sau tratamentul special și să evite activitățile private care îi pot compromite imparțialitatea, integritatea și credibilitatea.

Să refuze tratamentul preferențial față de companiile de publicitate, donatori sau orice alte interese speciale și să reziste la presiunea internă și externă în timpul documentării unui subiect.

Să deosebească o știre de o reclamă și să refuze “hibridurile” care blurează linia între cele două. În același timp conținutul sponsorizat trebuie marcat cu mare claritate.

Exemple/Experiențe anterioare

La începutul lui ianuarie 2015, Balkan Investigative Reporting Network (BIRN) a publicat un reportaj despre modul în care Elektroprivreda Srbije, o companie de electricitate de stat din Serbia, a acordat o lucrare de renouare a minei Tamnava unui consorțiu fără experiență anterioară în acest domeniu și la un preț general mult mai mare. Premierul sârb Aleksandar Vučić nu doar că a dezmințit vehement această informație, numindu-i mincinoși pe jurnaliștii de la BIRN, dar a acuzat că BIRN primește bani de la UE pentru denigrarea Guvernului sârb. BIRN a dezmințit acuzațiile lui Vučić’ și a subliniat că subiectul este 100% adevărat, în timp ce UE a solicitat Guvernului sârb să nu mușamalizeze criticile din presă.

B. Cum să evitați și să corectați greșelile

Ce presupune

Greșelile sunt în natura umană sau mai bine zis doar cine nu muncește nu greșeste. Un ziarist profesionist, presat de timpul limită, de toate tipurile de presiune și îndoiele asupra credibilității surselor sale este predispus la a comite greșeli, indiferent dacă este reporter, redactor-șef sau editorialist. Totul depinde de modul de abordare și provocare, ceea ce face diferența între jurnaliști.

Iată principalele motive care stau baza greșelilor obișnuite sau mai puțin obișnuite comise de jurnaliști:

- Lipsa timpului pentru dubla verificare
- Limitele de timp mult prea scurte
- Ducerea în eroare/ informații false
- Presiune din partea superiorilor
- Prea multă încredere în instincte și în propriile abilități
- Jocuri necurate

În afara ultimei categorii, restul intră la greșeli neintenționate. Jocurile necurate apar când un/o ziarist/ă știe dinainte că va publica informații false pentru crea intenționat o impresie

falsă sau/și pentru a răni pe cineva sau o organizație. Astfel de “greșeli” contravin în mod direct principiilor profesiei, așa cum au descrise anterior și ar trebui să aibă consecințe dure. Restul, indiferent cât de serios, pot fi rectificate și corectate.

Cum să eviți și să corectezi

În primul rând, un jurnalist profesionist trebuie să fie conștient că nu există o scuză reală pentru informații false sau incorecte. Publicul, angajatorii și colegii pot ierta o greșeală, dar nu o vor uita foarte ușor. De aceea este mai bine să nu relațiați despre ceva de care nu sunteți 100% siguri.

Din moment ce greșelile o să apară mereu, e bine să fiți conștienți ce aveți de făcut în astfel de cazuri. Primul pas este să recunoașteți greșeala și să o corectați prompt. Apoi este întotdeauna necesar să explicați corectarea și să clarificați subiectul clar și atent. Dacă există o solicitare pentru un drept la replică, ea trebuie garantată prompt fără rezervă și redată în totalitate fără comentarii suplimentare.

Exemple/Experiențe anterioare

Acestea sunt câteva exemple de greșeli corectate conform principiilor evidențiate mai sus:

The New York Times

“Un articol în ediția de duminică despre viața diplomatică a lui J. Christopher Stevens, ambasadorul American în Libia, care a fost ucis în urma unui atac săptămâna trecută, prezenta incompletă o informație oferită de Stevens despre o întâlnire dintre Cecilia Sarkozy, pe atunci soția președintelui francez, și dictatorul libian Muammar El-Qaddafi în 2007. Domnul Stevens a împrăștiat zvonul că Qaddafi și-ar fi desfăcut veșmintele în timpul întâlnirii și ar fi rămas în piela goală de la mijloc în jos. Acum, fosta doamnă Sarkozy, actuala doamnă Attias susține că domnul Stevens nici măcar nu a fost prezent la întâlnire, iar anecdota este falsă. Mai mult, autorii articolului au greșit și țara în care era ambasador Stevens alături de fostul diplomat american John Bell. Erau în Egipt, nu în Siria“.

(Duminică, 18 noiembrie 2012)

The Guardian

“Intr-un articol despre numărul de membri gay din Partidul Conservator, autorul Evan Davis s-a referit la considerații făcute de Ben Fenton, jurnalistul de la *FT*. Aceasta a fost o eroare. Intenția lui Davis a fost de a-l cita pe Ben Furnival, fostul președinte

al grupului de lesbiene, homosexuali și transsexuali ParliOut. Suntem încântați să subliniem că Fenton nu a avut nici o contribuție la acest articol și că Davis nu ar fi avut nici un motiv să îl includă în articol fiindcă Fenton nu este homosexual și nu a oferit niciodată considerații publice despre înclinațiile sale politice. *The Guardian* regretă eroarea comisă“.

(Încântat să fiu conservator, 21 aprilie 2012, pagina 37, ediția de weekend)

The Economist

“În articolul ‘Valoarea unui bun editor’ (7 ianuarie), din greșeală am dovedit cele enunțate în titlu prin referirea constantă la Joshua Rosenthal de la Universitatea din Puerto Rico ca ‘Doamna Rosenthal’. Genul feminin era adresat colegei sale Sandra Garret. Ne cerem scuze amândurora.”

The Sun

“Relatările din *The Sun* referitoare la tragedia de la Hillsborough de acum 23 de ani prezintă de departe cea mai neagră zi din istoria ziarului.

Raportul despre dezastru realizat de comisia Hillsborough Independent Panel arată tentativa rușinoasă a poliției South Yorkshire de a-și ascunde vina după o perdea de fum învăluită în minciuni.

Ea scoate în evidență campania concertată a superiorilor din poliție de a-și spăla vinovăția prin fabricarea de acuzații false la adresa fanilor echipei Liverpool și servirea lor presei.

Dar este o discreditare pentru *The Sun* că am prezentat aceste dezinformări care au lezat reputația suporterilor lui Liverpool și a celor 96 de victime.

Astăzi ne cerem scuze fără rezerve victimelor de la Hillsborough, familiilor lor, suporterilor lui Liverpool și tuturor cititorilor pentru această judecată greșită.

Rolul ziarului este să descopere nedreptatea. Să examineze în detaliu toate alegațiile făcute de cei aflați în poziții de decizie.

În urma tragediei de la Hillsborough, noi am eșuat”

Notă: tabloidul și-a cerut iertare pe prima pagină marți, 13 septembrie 2012

Și un exemplu de scuze insuficiente venite din partea gigantului media *BBC* și a “Panorama of North Korea” TV:

“Descoperirea de subiecte în locuri dificile și periculoase este unul dintre marile atuuri ale *BBC*. A fost un interes public real în crearea de programe în Coreea de Nord, dar din perspectiva trustului, *BBC* a eșuat în tentativa de a se asigura că toți cei care au călătorit cu Panorama au fost suficient de conștienți de riscurile potențiale la care se expun dacă își dau consimțământul. A fost o greșeală gravă, iar pentru asta *BBC* este îndreptățită să le ceară iertare celor care s-au plâns.”

(Luni, 17 aprilie 2014)

Deși televiziunea și-a recunoscut greșelile făcute și și-a cerut scuze, nu a făcut-o pe post, deși erorile au fost comise în timpul programelor TV. În schimb, scuzele au fost limitate la un scurt comunicat de presă în scris.

C. A relata sub influența unei apartenențe sportive, culturale, lingvistice sau etnice

Ce presupune

Jurnaliștii, ca parte a unei societăți, pot fi subiecții unei apartenențe etnice, lingvistice, politice sau de altă natură. Acest lucru este absolut normal și au tot dreptul să fie afiliați la ce își doresc. Problemele apar când asta le perturbă activitatea într-un mod direct sau indirect. Conform principiilor jurnalismului etic și obiectiv, acest lucru este strict interzis. Dar cât de ușor poți să eviți asta?

Principala provocare, evident, este dacă acest ziarist trebuie să se distanțeze de o apartenență și asta nu este deloc ușor. O persoană, de exemplu, care învață la școală că un stat vecin a vrut întotdeauna să îi rănească pe ai lui/ei este predispus să relateze despre tot ce e rău în acea țară. Unui jurnalist aflat în legături cu un partid politic îi este greu să nu critice partidul concurent, în timp ce un supporter al unei echipe sportive este predispus să relateze pozitiv despre echipa sa.

Cum să relatezi

Este evident că un ziarist nu poate evita apartenența etnică sau lingvistică. Indiferent de circumstanțe, un profesionist trebuie să evite apartenența politică. Evident că rămâne o provocare să rămâi neutru.

De aceea ea/el:

- Să evite conflictul de interes, real sau perceput.
- Să evite apartenențele care îi compromit integritatea și credibilitatea.
- Să dezvăluie întodeauna conflictele de interese inevitabile.
- Să fie vigilent/ă și curajos/ă în tragera la răspundere a celor puternici.
- Să facă diferență între propagandă și relatare de presă. Analizele și comentariile ar trebui marcate special și să nu contribuie la prezentarea eronată a faptelor sau a contextului.
- Să recunoască o obligație specială de a asigura ca afacerile publice sunt transparente și că documentele autorităților sunt deschise pentru inspecție.

Obiectivitatea totală poate părea imposibilă, dar imparțialitatea trebuie să rămână un obiectiv principal. Chiar și pentru cei care sunt plătiți pentru a avea o opinie și nu doar pentru a relata- analiști, editorialiști, moderatori de dezbateri, bloggeri- trebuie să fie cel puțin conștienți de toate punctele de vedere relevante și să le prezinte cititorilor și spectatorilor.

În special pentru jurnaliștii care se ocupă cu evenimente politice și/sau sportive, principalul indicator al performanței ar trebui să fie imparțialitatea. Dacă nu pot fi imparțiali, atunci ar trebui să ceară imediat să fie relocați înainte de a comite greșeli care în mod cert le-ar compromite credibilitatea, dar și pe cea a angajorilor lor. Asta nu înseamnă că trebuie să treacă în cealaltă extremă, refuzând chiar și să voteze. Dar credibilitatea lor este în joc, iar imparțialitatea este o condiție sine-qua-non.

Același lucru poate fi recomandat și când vine vorba despre probleme legate de familie sau relații apropiate, care crează un nou set de dileme etice. Un ziarist trebuie să refuze să investigheze activități publice ale acestor persoane. Dacă nu, foarte probabil va ajunge un "stigmat" al protecționismului chiar și când practic nu face asta.

Dar ce ar trebui să facă un jurnalist când ea/el lucrează pentru un ziar/TV/radio/site care are o apartenență clară de natură politică, sportivă sau de alt tip? Este o întrebare dificilă fiindcă nu multe pot fi făcute. O politică editorială clară, cunoscută de fiecare angajat și de public poate rezolva unele probleme, dar sigur nu toate. Presa trebuie să gireze toți candidații dacă nu se poate altfel. Este o practică destul de comună în nordul Americii și ușurează povara dusă de un jurnalist. Anunțând publicul pe cine susține o publicație media este o parte a discuției. Ce ar trebui să facă un ziarist profesionist este cea de a fructifica fiecare oportunitate de a explica diferența dintre o știre și o opinie.

Asociațiile jurnaliștilor trebuie să joace un rol crucial prin presiune pusă pe membri și angajați de adevărați în mod vizibil la standarde similare, creând astfel un mediu de lucru mai sănătos și mai corect.

Exemple/Experiențe anterioare

Exemplu pozitiv

Angajatorul unui cotidian din Denver le-a spus angajaților să nu participe la un concert, unde încasările urmau să fie donate de o formație pentru un candidat la Senatul Statelor Unite ale Americii. Solicitarea era valabilă pentru toți angajații, de la portar la redactorșef.

Codul de etică internă din trusturi din America de Nord, precum *NPR* și *ABC*, interzice jurnaliștilor să participe la marșuri și mitinguri pe teme abordate de trusturile respective, adică aproape toate.

Exemplu negativ

Modul în care trusturile media de stat precum *BBC* sau *El Pais* au relatat despre referendumurile din Scoția și Catalonia.

Modul în care presa din Grecia relatează despre Turcia și Macedonia. O voce unanimă este folosită de toate trusturile media, condamnând și denigrând tot ce provine din aceste țări ca fiind o provocare la adresa Greciei sau/și Ciprului. În ciuda orientării politice, media din Grecia pare să adopte fără rezerve politica oficială externă a statului grec.

Partea a 4-a:

Provocările noilor tehnologii

Situația de astăzi este complet diferită de cea de acum câteva decenii. Laptopuri, camere digitale, chiar în miniatură, dar de mare calitate, telefoane mobile moderne, tehnologie deosebit de sofisticată și internet wireless permit reporterilor să trimită texte, poze și materiale video în timp real chiar din prima linie a câmpului de luptă. Un avantaj uriaș pentru corespondenții de război de astăzi, precum și pentru calitatea relatărilor de astăzi, în comparație cu ce se întâmpla acum 20 de ani.

Dar, ca în orice dezvoltare tehnologică, există și dezavantaj. Este mult mai ușor de monitorizat activitatea unui reporter, inclusiv pe cea a unui corespondent de război. Este mai ușor să controlezi fără ca ei să își dea seama, încotro se îndreaptă, cu cine comunică și ce fel de informații au fost stocate în laptopul sau telefonul lor mobil. Drept consecință, serviciile secrete și toți cei interesați, care dețin aparatura necesară (care nu este întotdeauna scumpă sau greu de manevrat) pot pune în pericol un reporter sau îl/o pot amenința.

Din acest motiv laptopul sau telefonul pe care îl iei cu tine în zona de război ar trebui să aibă cât mai puține date confidențiale. Astfel de date vă pot pune în pericol, dar și munca voastră și pe alții dacă aceste date ajung la cineva cu intenții malefice. Toate numele, numerele de telefon și informațiile indispensabile pentru munca voastră ar trebui notate pe o bucată de hârtie, dacă nu puteți să le rețineți pe de rost (sau să le codificați), pe care să o ascundeți într-un buzunar ascuns al rucsacului, în haine sau încălțăminte. Codul poate fi simplu dar este esențial să îl fi creat voi.

De exemplu, puteți numerota în felul următor: 0 poate să fie un cod pentru 1, 9 pentru 2 etc. Numele care pot fi scrise ca porecle sau mai bine ca un concept care să vă reamintească de o anumită persoană, dar pentru alții să fie insignifiantă. De exemplu, puteți folosi “bingo“ pentru cineva pasionat de jocuri de noroc, “colț“, pentru cineva care locuiește într-un colț etc. Acționând astfel, va protejați pe voi și pe persoanele implicate. Deși metoda pare primitivă, este foarte eficientă.

În orice caz, păstrați cât mai puține date în instrumentele de comunicație aflate în zona de război. De câte ori trimiteți informații confidențiale sau importante și primiți confirmare că au fost trimise, stergeți informațiile de pe aparat. În orice caz, păstrați ceva informații neimportante, poze, video sau documente, ca să nu păreți suspectți în cazul în care vă întreabă cineva să arătați ce ați strâns. Există o opțiune de divizare a memoriei, astfel încât o parte să fie vizibilă tuturor, iar restul să fie accesibil doar printr-un cod. Ultimele versiuni ale sistemelor de operare mobile (IOS și Android) permit utilizatorilor să blocheze toate informațiile stocate în aparatul mobil cu un nivel securitate adițional.

În multe țări, guvernele folosesc sisteme de filtrare a Internetului. În mod particular, în timpul conflictelor, protestelor sau mitingurilor publice (ex. în Turcia în timpul protestelor din Parcul Gezi 2013), munca de informare poate fi subiectul unor limitări severe.

Iată câteva moduri de a depăși cenzura de pe net:

Servicii Web Proxy

Serviciile Web proxy sunt folosite de obicei pentru a ascunde adresa IP în scopul de a naviga anonim pe net, protejând intimitatea online. În plus, puteți traversa filtrele de pe internet și firewall-urile cu un web proxy, care vă permite să deblocați site-uri precum YouTube, Facebook, Twitter și altele, care sunt de obicei blocate în unele țări.

Când utilizați un web proxy pentru a accesa un site, acesta vede adresa IP a proxy-ului și nu pe cea a calculatorului vostru, astfel rămâneți anonimi.

Sunt sute de servicii web proxy gratuite care vă aduc beneficii. Dar sunt unele riscuri de securitate când le folosiți pe cele gratuite pentru a naviga pe Internet.

În timp ce folosiți un web proxy toate datele sensibile transmise prin proxy sunt nesigure. De aceea, folosind un web proxy deveniți vulnerabili pentru hackerii care vă pot fura parole și alte informații sensibile.

Puteți obține mai multe informații accesând site-ul http://en.cship.org/wiki/Main_Page sau, alternativ, puteți apela la un expert care vă poate instala aceste servicii pe dispozitivele voastre mobile.

Servicii VPN

Un VPN sau Virtual Private Network (Rețea Virtuală Privată) este o conexiune de rețea care vă permite să creați o conexiune securizată la rețeaua publică sau privată de Internet

într-o locație izolată. Cu un VPN, tot traficul de rețea (date, voce și video) trece printr-un tunel virtual securizat între gazdă (client) și serverele furnizorului VPN, unde este criptat.

Tehnologia VPN folosește o combinație de caracteristici precum criptarea, protocoalele de tunelizare, capsularea datelor și certificarea conexiunilor, furnizând o conexiune securizată cu identitate protejată la o rețea privată.

În timp, VPN s-a angajat să furnizeze același nivel de comunicații securizate pentru toate dispozitivele care folosesc internetul. Astăzi, folosirea VPN este tot mai populară în rândul jurnaliștilor care doresc să își protejeze intimitatea online, să își securizeze sesiunile de navigare și să aibă acces nerestricționat la conținutul unor site-uri care altfel ar fi blocate sau cenzurate.

Servicii Tor

Tor este un software gratuit și o rețea deschisă care vă ajută să vă apărați împotriva analizei traficului, o formă de supraveghere de rețea care amenință libertatea personală și intimitatea, activitatea economică și relațiile confidențiale, dar și securitatea de stat. Cea mai simplă metodă de a folosi Tor este de a descărca Tor Browser (<https://www.torproject.org/download/download-easy.html.en>), un motor de căutare autodefinat care vă poate furniza tot ce aveți nevoie pe a naviga în siguranță pe internet.

Noile tehnologii sunt utile jurnaliștilor, dar reprezintă o provocare. De exemplu, jurnaliștii care lucrează într-o zonă de război sau relatează despre orice fel de conflicte, catastrofe naturale etc., trebuie să fie conștienți tot timpul de diferitele interese implicate - unii vor să ascundă dezastrele, decesele sau greșelile uriașe de orice fel, alții vor să ascundă rezultatele tragice ale celor întâmplare. Situația este similară și când vine vorba despre jurnaliștii de investigație care anchetează diferite cazuri de infracțiuni, corupție etc. Ei pot deveni o țintă chiar și dacă nu se află în zonele de conflict.

În orice caz, jurnaliștii trebuie să își securizeze comunicațiile cu alții jurnaliști sau surse. Există suficientă tehnologie care să permită angajaților din media să evite interceptarea telefoanelor sau comunicațiilor lor.

Pentru asta, jurnaliștii necesită cunoștințe, calități și echipamente speciale. Nu este ușor să le ai pe toate. Cei mai mulți jurnaliști se bazează pe specialiștii din comunitatea media. Există chiar și rețele specializate în acest scop. În orice caz, orice jurnalist ar fi dispus să folosească câteva mici trucuri și ponturi pentru a-și proteja comunicațiile.

De exemplu, serviciile alternative de email sunt folosite doar de persoanele care s-au decis să împartă spațiul de comunicație cu ceilalți. Un alt truc ar fi un IP “călător” care vă permite să lucrați în diferite țări, dar de fapt să fiți tot timpul în aceeași cameră. Schim-

barea adresei IP vă poate ajuta să accesați anumite pagini web în țări în care acestea sunt interzise. (Un software special vă mută de pe un IP local pe un IP dintr-o altă țară, astfel puteți viziona paginile interzise local). Schimbarea adresei IP vă facilitează să vă ștergeți urmele printr-o relocare permanentă: sunteți de exemplu în Germania, dar IP indică locația voastră ca fiind în Canada, Nigeria, Italia sau România.

Mai pot fi utilizate comunicații criptate - de emailuri și de apeluri telefonice. Este aproape imposibil să fii protejat în totalitate de supravegherea comunicațiilor, dar jurnaliștii trebuie să facă tot ce este posibil pentru a fi evitate problemele de securitate.

Securitatea digitală

Așa cum a dovedit cazul Snowden, supravegherea digitală a devenit o problemă reală pentru societatea civilă. Jurnaliștii în mod special pot deveni țintele autorităților naționale și internaționale sau ale hackerilor. După ce am evidențiat importanța securității personale, ne vom axa acum pe tehnicile și protocoalele de securitate digitală pe care jurnaliștii ar trebui să le adopte pentru a evita expunerea la risc a surselor și informațiilor lor.

Fiți conștienți că puteți deveni o potențială țintă în special dacă anchemțați un subiect sensibil cum ar fi:

- Acte teroriste și/sau oameni sau organizații care au legătură cu ele;
- Crimă organizată (ex. trafic de droguri și de arme, spălare de bani, trafic de persoane);
- Probleme geopolitice (ex. zone de conflict precum Israel/Palestina, Ucraina, Statul Islamic, Irak, Siria etc.);
- Cazuri potențiale de crime de război

În astfel de cazuri, cineva ar putea încerca să instaleze un avansat și bine ascuns software sau hardware în calculatorul vostru, în scopul de a se loga la toate activitățile voastre (este posibil să vă folosească calculatorul pentru a vedea ce se întâmplă în camera voastră prin utilizarea de microfoane interne în calculator și de camere video). Evident că acest lucru este valabil și pentru telefoanele moderne și laptopuri. Telefoanele mobile moderne sunt cele mai periculoase și mai vulnerabile din cauza:

- comunicării prin internet (oamenii cu care vorbești și conținutul conversațiilor);
- comunicării telefonice (oamenii cu care vorbești și conținutul conversațiilor);
- geolocalizarea (locația voastră fizică).

Cum să relatezi/ sfaturi și acțiuni practice

Primul lucru este evaluarea resurselor pe care trebuie să le protejezi:

Surse; colaboratori; date; comunicații; pe tine;

Apoi trebuie să decideți ce comportament adoptați pentru a reduce impactul activităților de supraveghere digitală.

Anonimatul este cheia. Cu cât sunteți mai anonimi cu atât puteți să vă mișcați mai în siguranță. De ceea trebuie să vă însușiți lucrurile care vă îmbunătățesc invizibilitatea.

O metodă bună de a face asta este de a utiliza un proxie digital sau uman, adică evitarea identificării indiferent de situație. De exemplu, dacă trebuie să cumpărați un calculator pentru o comunicație mai sigură nu este înțelept să îl cumpărați chiar voi (mai ales pe internet folosind cardul de credit). Cel mai bine este să cumpere o persoană în care aveți încredere și care nu are legătură cu voi.

Proxiurile digitale sunt piese de hardware și software care ascund IP-ul calculatorului (care poate fi legat de identitatea voastră) și criptează datele trimise de voi prin email sau alte software-uri de comunicare.

De aceea, trebuie să utilizați diferite mijloace legate de nivelul de amenințare pe care îl experimentați: nivel de amenințare; mijloace.

Joasă: Firewall, antivirus avansat, VPN (Virtual private Network) rootkit sau trojan scanners, Truecrypt/BitLocker, servicii de webmail securizate. Cel mai indicat ar fi utilizarea Linux, Apple ca a doua opțiune, iar Windows ar fi ultima variantă.

Mijlocie: Live distro: Tails, Whonix, Truecrypt, Protonmail. USB Hard Disk separat.

Mare: Un calculator dedicat care să fie portabil în orice moment (pentru a evita hardware bugs), Live Distro, criptarea mailurilor folosind GPG, USB criptat cu toate datele și cuvintele cheie. OTR sau Cryptocat pentru comunicații în direct, TOR + end pentru a pune capăt criptării.

(Sursa: Institutul Universitar European modulele e-learning: Jurnalismul de investigație, 2014)

Exemple: Site-ul Peščanik (pescanik.net) din Serbia a fost atacat de hackeri de mai multe ori în anul 2014. Portalul multimedia a suferit atacuri severe DDoS după publicarea unor articole în care se evidenția faptul că mai multe doctorate ale unor oameni influenți din Serbia au fost plagiate.

Recomandări utile pentru securitatea digitală sunt în cartea Security in-a-box, redactată de Tactical Technology Collective și Front Line. Are o ediție online gratuită la adresa securityinbox.org în diferite limbi (engleză, germană, turcă, rusă, italiană, spaniolă și în multe alte limbi). Cartea abordează următoarele teme: Cum să îți protejezi calculatorul de malware și hackeri, Cum să-ți protejezi fișierele sensibile din calculator, Cum să menții caracterul privat al comunicațiilor prin Internet, Cum să rămâi anonim și să depășești cenzura de pe Internet.

În introducerea cărții se notează astfel: *“Avocații sunt tot mai preocupați de securitatea lor digitală și au motive întemeiate. Calculatorul și internetul pot fi mijloace extrem de puternice pentru avocați, dar în același timp ei expun grupuri (care sunt deja destul de vulnerabile) la riscuri noi. Tot mai mulți avocați se bazează pe tehnologia digitală pentru căutări, colecționare de date, designul informației, obiective de comunicare și mobilizare, iar riscurile devin tot mai mari. Dacă sunteți avocați care vă axați pe probleme sensibile sau lucrați în colaborare cu astfel de oameni, atunci probabil ați experimentat (sau ați auzit de al altii) securitatea digitală și amenințările asupra spațiului privat. Calculatoarele și stickurile de memorie care au fost confiscate, parole care s-au schimbat misterios, site-uri locale care au fost sparte sau supraîncărcate de un trafic malware, site-uri străine care nu mai pot fi accesate și emailuri care par modificate, blocate sau citite de cineva în afară de destinatar. Acestea sunt subiecte reale și multe dintre ele au loc într-un mediu care amplifică impactul lor, unul în care sistemele de operare de pe calculator sunt des expirate, software-ul este des piratat, iar virusurile circulă agresiv”.*

Partea a 5-a:

Recomandări generale

Protejarea unei instituții media de un atac terorist/criminal

Jurnaliștii profesioniști și media pot fi ținta unor amenințări sau atacuri chiar dacă lucrează departe de o zonă de conflict. Trusturile media din “țările pașnice” au fost de asemenea ținte ale unor atacuri criminale sau teroriste în timpul demonstrațiilor. Câteva recomandări generale pentru organizațiile media:

1. Organizați un control de securitate pentru toate persoanele care intră în redacție. Nu trebuie să fie întotdeauna un control scump - poate să fie o cameră video în fața ușii și o verificare obișnuită a celor care intră în sediu. Nu deschideți ușa persoanelor necunoscute. Să aveți o cameră specială pentru întâlniri în afara zonei securizate. Organizați întâlniri cu persoane necunoscute și cu surse necunoscute în afara sediului, în locuri publice, cum ar fi o cafenea.
2. Aveți grijă când deschideți pachete sau scrisori. Scrisorile cu bombe sunt trimise adesea către presă - pot fi fabricate de un amator, dar suficient de periculoase încât săucidă. O bombă poate fi deghizată sub forma unei vederi de vacanță sau Crăciun, într-o scrisoare sau un pachet. O carte sau niște documente trimise într-o redacție pot conține material explozibil. De obicei, acestea conțin explozibil din plastic. Dar și scrisorile obișnuite pot fi folosite pentru un atac cu antrax sau altă formă de armă biologică. De asemenea, există mereu pericolul de a primi un pachet radioactiv. Ar fi utilă măsurarea radioactivității fiecărui colet primit în redacție. De exemplu, scrisorile care conțineau urme de antrax trimise unor oficiali media și politicieni în SUA, în 2001, au ucis cinci persoane și au infestat alți 17. Dacă aveți vreun dubiu legat de o scrisoare - contactați poliția pentru ajutor.
3. Tratați fiecare amenințare cu seriozitate – informați poliția despre amenințare. Este indicat să informați și publicul, asociația națională a jurnaliștilor și organizațiile internaționale care militează pentru libertatea presei și drepturile omului, precum SEEMO, dar și IGO-uri precum OSCE, COE etc.
4. O întâlnire cu o persoană/sursă necunoscută în afara redacției ar trebui efectuată doar în prezența a doi jurnaliști. Un jurnalist ar trebui să se întâlnească direct cu sursa, în timp ce celălalt ar trebui să fie în apropiere și să monitorizeze totul - iar dacă este necesar să fie în stare să alerteze poliția cu ajutorul telefonului mobil.

5. Dacă este posibil să aveți un sistem automat de înregistrare a convorbirilor de pe telefonul mobil.
6. Păstrați toate mailurile primite și dați posibilitatea unui coleg să aibă acces la ele în situații de urgență.
7. Dacă vreo relatare din trustul vostru de presă a provocat o reacție negativă din partea unui individ sau grup, contactați organizațiile internaționale pentru libertatea presei, asociațiile naționale de jurnaliști sau chiar poliția pentru sfaturi.
8. Sprijiniți presa prin solidaritate - dacă vreun jurnalist pe care îl cunoașteți întâmpină probleme - scrieți despre cazul lui. Copiați detalii despre relatările/caricaturile care au fost atacate ca fiind problematice și ajutați prin distribuirea de informații despre acest caz.
9. Dacă aveți senzația că o relatare poate provoca o reacție periculoasă, de exemplu din partea unui grup local de interlopi, organizați publicarea relatării în cooperare cu un trust media din afara țării. Trustul media ar trebui să publice subiectul în avans, iar voi doar să îi citați ca sursă. Asta vă poate feri echipa de amenințări. Infractorii evident că au o bună cooperare transnațională, dar în multe cazuri un grup infracțional local va amenința mai ușor un ziarist local decât un trust media străin.

Protecția de serviciile secrete

Jurnaliștii se află de multe ori sub supravegherea serviciilor secrete. În fiecare țară activează mai multe servicii secrete (civile, militare, speciale - subordonate unor instituții precum Ministerul de Externe), diferite de la o țară la alta. Parte din serviciile de informații externe sunt active prin misiuni diplomatice, altele sunt active direct într-o altă țară prin propriul staff. În unele țări avem și birouri oficiale ale serviciilor de informații externe și ale instituțiilor poliției.

1. Gândiți-vă la acest detaliu când vă folosiți telefonul mobil și calculatorul/laptopul. Pentru activitatea care ar trebui protejată de “ochii altora” folosiți un calculator/laptop special fără conexiune la internet.
2. Aveți grijă de fiecare stick USB - chiar și unul nou - poate avea un “software de spionare” special. Software-uri similare pot fi instalate și de pe un CD/DVD sau alt dispozitiv.
3. Dacă, în calitate de ziarist, sunteți contactați de membrii serviciilor secrete sau de ofițeri de poliție sau ai reprezentanți ai statului pentru “o discuție informativă” sau cu “o ofertă de cooperare” folosiți puterea presei și a publicității și informați public despre tentativele reprezentanților statului. Dacă sunteți de părere că o astfel de întâlnire cu reprezentanții sta-

tului vă poate ajuta să obțineți anumite informații utile - nu uitați că sunteți jurnaliști, ceea ce înseamnă că vă puteți folosi de orice sursă - dar nu trebuie să faceți schimb de informații cu ei. În nici un caz informații care pot fi folosite pentru a distruge viața unei persoane. Acceptați întâlnirea doar într-un spațiu public, preferabil acompaniat de un coleg care să observe totul de la distanță. Nu acceptați nici o plată, nu semnați nimic. Nu acceptați să lucrați după voia acestor oficiali de stat. Nu rămâneți independenți și încercați să aveți "controlul" asupra întâlnirii - nu dați șansa acestor persoane să vă controleze activitatea și viața.

4. În cazul în care călătoriți - luați aminte că în fiecare cameră de hotel poate fi ascunsă o cameră video de mici dimensiuni. Astăzi este foarte ușor să instalezi o cameră video într-un hotel.

5. Nu lăsați documente sau laptopuri în camera de hotel, nici măcar pentru cinci minute, chiar dacă mergeți doar până la recepție. Această perioadă de timp poate fi folosită de angajații serviciilor secrete să copieze tot ce aveți.

6. Dacă v-ați programat o întâlnire fie într-un spațiu privat sau public (restaurant, cafenea), toate încăperile pot fi supravegheate - o persoană poate sta la masa alăturată sau puteți fi spionat printr-o cameră video/microfon. Noile modele de telefoane mobile înlesnesc utilizarea camerelor și înregistrărilor - astfel că orice convorbire poate fi înregistrată, uneori și de un coleg.

7. Un seif din hotel este de cele mai multe ori foarte ușor de deschis. Nu lăsați documente importante în seiful din hotel.

8. Laptopul sau telefoanele mobile ar trebui să fie întotdeauna protejate de un pin/parolă. Nu este o garanție de protecție în fața oficialilor de stat, agenți ai serviciilor secrete sau infractori, dar cel puțin le va lua mai mult timp, iar persoanele care vor să pună mâna pe informațiile voastre de obicei nu au acest timp la dispoziție.

9. Utilizați software-uri care vă permit schimbarea adreselor IP.

10. Dacă este necesar, folosiți numere și telefoane mobile diferite pentru activitatea jurnalistică.

Recomandări suplimentare

1. În cazul în care călătoriți în străinătate, dacă este posibil (în funcție de legislația în vigoare în țara voastră), luați două pașapoarte cu voi. Unul să rămână la voi, celălalt să fie păstrat într-un loc sigur.

2. Dacă mergeți la un miting, nu luați documente originale cu voi - preferabil o copie, iar originalul să rămână acasă/ în redacție/ în hotel sau unde locuiți. Dacă sunteți în afara

zonei de reședință, lăsați documentele la recepția hotelului sau închiriați un seif în bancă unde să depozitați documentele importante. Dacă sunteți în relații bune cu vreun jurnalist local - dați documentele importante unui coleg să le țină în redacția lor.

3. Păstrați o copie după documentele originale acasă sau în redacție. În cazul în care este nevoie urgent de ele le puteți obține ușor prin fax sau scanate prin email. Păstrați aceste documente și pe un server de internet/email, astfel încât să aveți acces rapid la ele. Dar nu uitați că serviciile secrete/ hackerii pot avea și ei acces la ele online.

4. Să aveți mereu la îndemână o legitimație internațională de presă. Aceste legitimații sunt eliberate de IFJ și de SEEMO. Să aveți și o legitimație de presă eliberată de instituția media la care lucrați sau de o asociație locală a jurnaliștilor.

5. Nu folosiți uniforme ale poliției, armatei sau al unei alte instituții de stat, când lucrați ca jurnaliști.

6. În unele situații pentru a transmite clar că sunteți jurnaliști ar fi indicat să aveți precizat "PRESĂ" pe mașină, alteleori este contraindicat să faceți asta. Verificați situația politică și infracțională a zonei/statului pe care îl vizitați.

7. Nu arătați imagini cu echipele de intervenție rapidă ale poliției în cazuri de luare de ostatici sau tentative de sinucidere. Evitați relatările senzaționale pe subiecte ca suicidul, luarea de ostatici, războiul, acțiuni infracționale sau teroriste. Modul în care relatează media poate influența oamenii să-și ia propria viață sau să înceapă o activitate teroristă sau infracțională - un fenomen cunoscut ca fiind "contagios". Trebuie să vă rezumați doar la prezentarea faptelor.

8. Nu prezentați numele sau identitatea victimei unei infracțiuni, decât dacă insistă pentru asta.

9. Nu vă autocenzurați. Vorbiți despre cazuri/ probleme unde trebuie să vă autocenzurați față de colegi. Infomați organizațiile jurnalistice și ale libertății presei.

10. Dacă relați în condiții speciale- cum ar fi zona de război sau atașați ai unităților militare în zone de conflict armat sau atașați ai unităților de poliție- trebuie să specificați asta clar în relatarea voastră. Cititorii, ascultătorii, telespectatorii trebuie să știe că ați realizat relatarea în condiții speciale, în anumite condiții de cenzură. Nu uitați că într-un astfel de demers puteți deveni ținta facilă a unui atac.

11. Dacă sunteți forțați să părăsiți țara din motive de securitate, contactați reprezentanțele diplomatice din străinătate (ambasadele) pentru ajutor. Dacă primiți amenințări cu moartea și nu beneficiați de protecție în țara voastră, contactați reprezentanțele diplomatice din străinătate, organizații jurnalistice internaționale sau cele care militează pentru libertatea

presei, OSCE, COE, dar analizați și posibilitatea de a obține un “azil jurnalistic” în străinătate. Părăsirea unei țări pentru mai multe luni, într-o situație de urgență, poate salva viața unui ziarist. Imunitatea, care înseamnă nepepsirea sau neurmărirea penală a unor infractori este des întâlnită în țări cu un nivel ridicat al corupției sau în cele în care membrii forțelor de securitate, poliție, armată sau servicii secrete sunt protejați de imunitate sau de o legislație specială în fața anchetelor penale, civile, administrative sau disciplinare.

12. Verificați sistemul legal în țara în care lucrați, dacă lucrați în străinătate verificați legislația locală. Protejarea jurnaliștilor și siguranța lor nu este întotdeauna asigurată prin lege. Poliția nu întotdeauna îi protejează pe jurnaliștii care sunt atacați. Verificați dacă anumite legi pot fi folosite împotriva voastră. Verificați dacă autoritățile statului respectă confidențialitatea surselor jurnalistice. Verificați legile privind defăimarea, calomnia, denigrarea, mai ales defăimarea infracțională, dar și legislația privind accesul la informație și protejarea intimității. De multe ori, legile privind securitatea de stat și antiterorism îngreunează activitatea jurnaliștilor. Ziariștii trebuie să aibă acces la oficiali, purtători de cuvânt guvernamentali, evenimente publice și de presă fără discriminare, dar de multe ori nu este cazul.

13. În activitatea de jurnalist, chiar și în condiții normale, există riscul de a fi amenințat. Protejați-vă familiile și pe voi înșivă în astfel de cazuri. Familia sau prietenii voștri pot fi ținta unor amenințări, ca urmare a activității voastre. Nu dezvăluiți public sau pe rețelele de socializare adresa de domiciliu, identitatea membrilor familiei (în special a copiilor), a prietenilor. Evitați detalii și poze private în special pe rețele de socializare precum Facebook, Twitter sau LinkedIn. Nu afișați public data exactă a zilei de naștere (de exemplu, puteți scrie noiembrie 1950, dar nu și ziua). Dacă oferiți datele de contact cuiva, să dați adresa și numărul de telefon al redacției și nu pe cel privat.

14. Jurnaliștii care activează cu regularitate în zone potențial periculoase sau sunt corespondenți de război sunt expuși unui risc mult mai mare la sindromul stresului posttraumatic (PTSD). Conform mai multor studii aproape 30-40% dintre corespondenții de război au suferit de PTSD pe parcursul vieții lor. Pentru mai multe informații despre PTSD merită să contactați Centrul Dart pentru Jurnalism și Trauma, un proiect al Școlii de Jurnalism din cadrul Universității Columbia. Centrul Dart este dedicat informării, inovării și relatării etice despre violență, conflict și tragedie. Mai multe despre PTSD găsiți în recomandările pentru organizațiile ai căror angajați activează într-un mediu de risc ridicat: <http://www.ukpts.co.uk/site/assets/UKPTS-Guidance-Document-120614.pdf>

Partea a 6-a:

Documente adiționale/Publicații adiționale

1. Planul de acțiune al ONU pentru siguranța jurnaliștilor și probleme de imunitate <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/freedom-of-expression/safety-of-journalists/un-plan-of-action/>. Acest plan a fost aprobat de biroul executiv al ONU la data de 12 aprilie 2012. Planul a fost pregătit la prima întâlnire a agențiilor cu ONU pe această temă, fiind convocată de directorul general al UNESCO la solicitarea consiliului interguvernamental al Programelor Internaționale pentru Dezvoltarea Comunicării (IPDC). Rezoluția Adunării Generale a ONU pe tema siguranței pentru jurnaliști și a problemelor de imunitate a fost adoptată la data de 18 decembrie 2013.
2. Rezoluția privind siguranța jurnaliștilor și problema imunității din 2013 <http://www.mfa.gr/missionsabroad/images/stories/missions/un/journalists.pdf>
3. Broșura OSCE pentru Siguranța Jurnaliștilor <http://www.osce.org/fom/85777>
4. Consiliul pentru drepturile omului – Siguranța pentru jurnaliști http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/HRC/27/L.7
5. Ghidul CPJ pentru siguranța Jurnaliștilor <https://cpj.org/reports/2012/04/journalist-security-guide.php>
6. Informații privind siguranța jurnaliștilor oferite de Centrul pentru Jurnalismul de Investigație <http://www.tcij.org/resources/handbooks/infosec>
7. UNESCO – Siguranța jurnaliștilor <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/freedom-of-expression/safety-of-journalists/>
8. Raportul privind siguranța digitală și mobilă pentru jurnaliștii și bloggerii din Mexic <https://freedomhouse.org/sites/default/files/Digital%20and%20Mobile%20Security%20for%20Mexican%20Journalists%20and%20Bloggers.pdf>

9. Siguranța digitală și jurnaliștii, de Internews Center for Innovation & Learning
http://www.internews.org/sites/default/files/resources/Internews_PK_Secure_Journalist_2012-08.pdf
10. Securitatea pentru jurnaliști: <https://source.opennews.org/en-US/learning/security-journalists-part-two-threat-modeling/>
11. Catografierea siguranței mobile și digitale pentru jurnaliști și bloggeri
<http://www.icfj.org/our-work/mapping-digital-and-mobile-security-journalists-and-bloggers>
12. Siguranța online pentru jurnaliști: să nu presupuneți niciodată că sunteți securizați
<http://onlinejournalismblog.com/2013/02/06/online-security-for-journalists-never-assume-youre-secure/>
13. Platforma pentru inovația de știri <http://www.ipinewsinnovation.org/>
14. Securitate digitală avansată pentru jurnaliști
<http://www.kbridge.org/en/advanced-digital-security-for-journalists//>

Partea a 7-a:

Sfaturi de țară

Nu există nici o țară fără vreo formă de presiune pe jurnaliști - în fiecare există un fel de presiune la adresa siguranței ziaristului. Presiunea poate fi sub forma unor reglementări legale sau direct din partea unei persoane sau un grup (oameni de afaceri, infractori, mafia, companii, grupuri religioase, ofițeri de poliție, servicii secrete, politicieni sau alte persoane publice, dar și din partea unor anonimi - începând cu un vecin nemulțumit că un jurnalist relatează despre un caz).

Contacte în cazuri de urgență:

În cazul unei amenințări/ atac, jurnalistul ar trebui să contacteze:

Numele asociației: Asociația Pentru Apărarea Drepturilor Omului în România-Comitetul Helsinki (APADOR-CH)

Adresa: Strada Nicolae Tonitza 8A, Sector 3, București, 030113, România

Număr de telefon: (40)(21)312.45.28

Fax: (40)(21)312.37.11

E-mail: office@apador.org

Asociație locală a jurnaliștilor: ActiveWatch

Adresa: Strada Plevnei nr.98, bloc 10C, sector 1, București, România, 010237

Telefon:+40.21.313.40.47 Fax:+40.21.637.37.67

E-mail: office@activewatch.ro

Alte organizații locale de sprijinire a libertății presei/ organizații de monitorizare:

Federația Română a Jurnaliștilor MEDIASIND

Adresa: Piața Presei Libere nr.1, Casa Presei, intr. B, etaj 1, sector 1, București

Telefon: +40.037.215.01.89

+40.037.274.71.99

+40.0730.112.450

+40.0730.112.457

E-mail: office@mediasind.ro

Inspectoratul General al Poliției Române:

Adresa: Strada Mihai Vodă, nr.6, sector 5, București, România

Telefon: +40.21.208.25.25

Fax/telefon: +40.21.316.66.55

Număr de telefon de urgență (24/24): 112

Ministerul Afacerilor Interne:

Adresa: Piața Revoluției, nr.1 A, sector 1, București

Telefon:+40.21.303.70.80

Relatii cu publicul: +40.21.264.86.05

Fax:+40.21.264.86.77

E-mail: petitii@mai.gov.ro

Cabinete de avocatură:**Piperea și Asociații**

Adresa: Splaiul Unirii nr.223, etaj 3, sector 3, București

Telefon: +4(0) 21 315 79 30 și +4(0) 372 942 59 2

Fax: + 40.21.315.79.30

E-mail: secretariat@piperea.ro

Cabinet de avocatură:**Danilă, Petre și Asociații**

Adresa: Strada Bucur nr.16, etajele 3 și 4, sector 4, București

Telefon: +40.21.310.01.16

Fax: +40.21.314.01.52

E-mail: office@dpp.ro

Cabinet de avocatură:**Țucă, Zbârcea și Asociații**

Adresa: Piata Victoriei, 4-8, Bulevardul Titulescu, America House, West Wing, etajul 8, sector 1, 011141, București

Telefon: +40.21.204.88.90

Fax: +40.21.204.88.99

E-mail: office@tuca.ro

Alte contacte importante:**Biroul reprezentantului OSCE pe probleme de libertatea presei**

Wallnerstrasse 6

1010 Viena, Austria

Birou: +43 1 514 36 6800

Fax: +43 1 514 36 6802
pm-fom@osce.org

South East Europe Media Organisation (SEEMO)

www.seemo.org
info@seemo.org

IFEX

Membri ai IFEX https://www.ifex.org/our_network/. IFEX a fost creat în 1992 în Montréal, Canada, când mai multe organizații pentru libera exprimare s-au reunit pentru a crea un mecanism coordonat care să combată rapid încălcarea libertății de exprimare de pe mapamond.

Europol

<https://www.europol.europa.eu/>

Interpol

<https://www.europol.europa.eu/>

Media Support

<http://www.mediasupport.org>

International News Safety Institute (INSI)

<http://www.newssafety.org/home>

Note despre autori

Radomir Ličina

Senior Editor, *Danas*, Serbia

Radomir Ličina este unul dintre fondatorii și proprietarii cotidianului politic independent *Danas*, din Belgrad, Serbia. El are peste 40 de ani de experiență de presă cotidiană în fosta Iugoslavie (*Borba* și *Naša Borba*) și Serbia. În calitate de jurnalist și editor, el a relatat din diferite țări europene, din sudul Asiei și Orientul Mijlociu, precum și din Statele Unite ale Americii. În afara activității jurnalistice din Serbia, el a contribuit cu numeroase corespondențe, analize și interviuri pentru publicații media din regiune și din lume și a luat parte la numeroase evenimente regionale și internaționale în cadrul unor congrese pe tema libertății presei și a cooperării dintre oamenii din media. El a inițiat împreună cu Oliver Vujovic South East Europe Media Organisation (SEEMO) și este unul dintre fondatorii South East Europe Media Organisation.

Saša Leković

Jurnalist freelancer de investigație și trainer, Croația

Saša Leković este un ziarist profesionist din 1979. Din 2003 este jurnalist independent, președinte al unei organizații neguvernamentale și non-profit Investigative Journalism Center/IJC (www.cin-ijc.com), cu sediul în Zagreb (Croația), dar activ peste tot în sud-estul Europei. În calitate de reporter, editor/mentor, trainer și lector licențiat în jurnalism de investigație, el a lucrat cu sute de jurnaliști și studenți la jurnalism, majoritatea din țările SEE, precum și din Armenia și Nigeria. Domnul Leković este profesor de jurnalism de investigație la VERN (Zagreb) și la facultatea de media și comunicații din cadrul Universității Singidunum (Belgrad, Serbia). Este consultant în cadrul South East Europe Media Organisation (SEEMO).

Georgios (Jorgos) Papadakis

Jurnalist, Grecia

Georgios (Jorgos) Papadakis a debutat în cariera jurnalistică la *Antenna TV* și *Radio* în Salonic, Grecia. Sarcinile sale profesionale ulterioare au inclus activități în mai multe țări din partea mai multor publicații regionale și internaționale grecești, precum cotidianul *Express* și *Eleftherotypia*, portalul de știri macedonian MKD.mk, agenția de presă *Euro-lang* și multe altele. El ocupă funcția de director de comunicare la *European Free Alliance*

(www.e-f-a.org) și editorialist pentru ziarul minorităților *Nova Zora* (în macedoneană) și *Trakyanin Sesi* (în turcă) în Grecia. Cariera sa în comunicare include și funcții precum cea de purtător de cuvânt al UNDP, al unor companii private din Grecia și din străinătate, poziții importante în relații publice și în consultanță. A fost membru în Consiliul Director al SEEMO și consilier special al secretarului general SEEMO pe probleme de presă pentru minoritară.

Sladana Matejević

Colaborează din 2000 cu SEEMO pe diferite proiecte.

